

A photograph of the Melbourne skyline, featuring several tall skyscrapers under a clear sky. The text is overlaid on this image.

Μελβούρνη

Συναντώντας την Παροικία

Αναμνήσεις, σκέψεις και αναφορές
απο την επίσκεψη μου στην Αυστραλία
Νοέμβριος 2015 – Φεβρουάριος 2016

A photograph of a wide river flowing through a park. The river is in the foreground, and the park with green grass and trees is in the background.

ΕΛΕΝΗ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

© Eleni Chistodoulou - 2018

Η πνευματική ιδιοκτησία του παρόντος βιβλίου ανήκει στην Ελένη Χριστοδούλου. Η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του περιεχομένου, μερική ή ολική, χρειάζεται την γραπτή άδειά της, σύμφωνα με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου. Γι' αυτό, μπορείτε να επικοινωνήσετε με τη συγγραφέα μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

Email: eleni.panthea@gmail.com

Σελιδοποίηση: Φρίξος Ιωαννίδης

*Αυτές τις σελίδες, γραμμένες με αγάπη και
θαυμασμό για τον Ελληνισμό της Μελβούρνης,
αφιερώνω από καρδιάς στους φίλους και φίλες που
συνάντησα εκεί κατά τη διάρκεια του ταξιδιού μου
το 2015-16*

Ελένη Χριστοδούλου

Περιεχόμενα

Σαν πρόλογος	5
Περισκόπιο στην παροικία	12
Μια υπέροχη και δραστήρια Ελληνίδα στους Αντίποδες	15
Το περιοδικό ΑΝΤΙΠΟΔΕΣ	18
Ένα τηλεφώνημα έκπληξη	21
Επίσκεψη και γνωριμία με την Καίτη και Νάσο Αρώνη	28
Αφιέρωμα στο Νίκο Νομικό	32
Νώντας Τσίτας - Ένας οικουμενικός Έλληνας	40
Πίστις, Ελπίς, Αγάπη	47
Συνάντηση με τον Δικαστή Αιμίλιο Κύρου	66
Επίσκεψη στο Dandenong	71
Καφές με Έλληνες της παροικίας στο Oakleigh	73
Σαν Επίλογος	76

Σαν πρόλογος

Προσκύνημα στον Ελληνισμό της Αυστραλίας

Το ταξίδι μου στην Αυστραλία το Νοέμβριο του 2015 άφησε αξέχαστες εμπειρίες στη μνήμη μου που θα με συνοδεύουν στο υπόλοιπο της ζωής μου. Τα διαβάσματά μου σχετικά με την μετανάστευση και για τη ζωή των μεταναστών με είχαν προετοιμάσει συναισθηματικά και ψυχολογικά γι' αυτό το ταξίδι.

Εξάλλου δυο αδέρφια της μητέρας μου ήταν μετανάστες στο Σύδνεϋ από το 1948, και από πολύ μικρή άρχισα να καταλαβαίνω τι σημαίνει ξενιτιά και για αυτούς που φεύγουν και για αυτούς που μένουν. Από τις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου διάβαζα στη γιαγιά μου τα γράμματα που έρχονταν από την Αυστραλία και

εκείνη μου υπαγόρευε τα λόγια και εγώ έγραφα για λογαριασμό της, γιατί η ίδια δεν γνώριζε γράμματα. Τη θυμάμαι όμως που φιλούσε τα γράμματα και τα τοποθετούσε προσεκτικά σε ένα ράφι για να τα βλέπει, έστω και αν δεν μπορούσε η ίδια να διαβάσει το περιεχόμενό τους.

Θυμάμαι το κλάμα, το μοιρολόγι, τις ερωτήσεις σε κάθε γράμμα στα παιδιά της πότε θα γυρίσουν. Το «πότε» τελικά έγινε «ποτέ», εκτός από μερικές σύντομες επισκέψεις τους που γινόταν πραγματικά πανηγύρι για να τους καλωσορίσουν και αυτοί πάντα υπόσχονταν στη γιαγιά ακόμα 2-3 χρόνια και θα επέστρεφαν.

Άφησαν τα κόκαλά τους στις νεκροπόλεις του Σύδνεϋ. Είχαν φύγει δεκαοχτάχρονα παλληκάρια από ένα μικρό και φτωχό χωριό της Πάφου όπως και πολλοί άλλοι. Στα εσωτερικά προάστια του Σύδνεϋ, όπου έζησαν οι θείοι, εκεί μεγάλωσαν και οι απόγονοί τους. Παιδιά, εγγόνια και δισέγγονα που διαπρέπουν. Το λίπασμα που άφησαν οι γονείς τους ήταν δυνατό για να θεριέψουν οι παραφυάδες και οι κλώνοι τους. Αυτά έχοντας στη σκέψη,

φορτισμένη από τα παιδικά μου χρόνια, έκαμα το προσκύνημά μου σε νεκροταφείο του Σύδνεϋ όπου αναπαύονται τα οστά των θείων μου.

Λιγότερο φορτισμένη και περισσότερο διασκεδαστική ήταν η διαμονή μου στη Μελβούρνη. Οι πρωϊνοί περίπατοι στους βοτανικούς κήπους, ή στις όχθες του ποταμού Yarra, οι επισκέψεις στην εθνική πινακοθήκη και στη βιβλιοθήκη, μού πρόσφεραν αξέχαστες εμπειρίες. Από τις πρώτες επαφές που είχα στη Μελβούρνη, ήταν στην οικία της Καίτης και Δημήτρη Αλεξοπούλου όπου ήταν καλεσμένοι και πολλοί άλλοι, μέλη του Ελληνοαυστραλιανού Πολιτιστικού Συνδέσμου. Παραμονές των Χριστουγέννων και το σπίτι διάχυτο από χαρά. Οι ανοιχτές αγκαλιές, η φιλοξενία, η απλότητα και η επικοινωνία με μέλη του Συνδέσμου, με έκαμαν να νοιώθω ένα με αυτούς. Η ομάδα των ανθρώπων αυτών εργάζεται και προσφέρει αφιλοκερδώς για την προώθηση των γραμμάτων και των τεχνών στην μακρινή αυτή χώρα.

Η σκέψη ότι αυτοί οι συνάνθρωποί μου, εκτός από τις

οικογενειακές και επαγγελματικές υποχρεώσεις, βρίσκουν χρόνο να αφιερώσουν στις τέχνες, τα γράμματα και τον πολιτισμό, με έκαναν να νοιώθω πραγματικό θαυμασμό. Πολλοί από αυτούς, ίσως όλοι, πήραν τη μεγάλη απόφαση να έλθουν στην Αυστραλία για μια καλύτερη ζωή, αφού η πατρίδα δεν μπορούσε να τους θρέψει ή δεν υπήρχαν οι συνθήκες για μια αξιοπρεπή επιβίωση, και είναι πια γνωστές οι περιστάσεις των δεκαετιών της μαζικής μετανάστευσης από Ελλάδα και Κύπρο. Το μητροπολιτικό κέντρο όπως έλεγε και ο Βρετάκος έτρωγε τα παιδιά του αφού δεν μπορούσε να τα θρέψει και αφού έτσι βόλευε κάπως και τα ξένα συμφέροντα.

Με θαυμασμό για τα επιτεύγματα του απόδημού ελληνισμού, με σεβασμό στις ατομικές προσπάθειες του κάθε μετανάστη για επιβίωση σε μια ξένη χώρα, παίρνω το θάρρος να απευθύνω ένα προσωπικό χαιρετισμό στον απόδημο ελληνισμό της Αυστραλίας:

Ο κάθε ένας από εσάς κάτω από διαφορετικές συνθήκες, βρεθήκατε σ' αυτή τη μεγάλη χώρα του νότου μετά από ένα

πολυήμερο και κουραστικό ταξίδι, άγνωστοι μεταξύ αγνώστων, με άλλες συνήθειες, άλλα ήθη και έθιμα. Αλλά είχατε στο ενεργητικό σας άλλα όπλα πιο ισχυρά, το μυαλό, τη θέληση, την υπομονή και επιμονή, αλλά και το δαιμόνιο εμπορικό μυαλό. Με όλα αυτά και με την ορμή της νιότης σας, ριχήκατε στον τιτάνιο αγώνα της επιβίωσης και της δημιουργίας. Παλέψατε, ίσως νιώσατε πολύ δυνατά την μοναξιά, πονέσατε, κλάψατε στη θύμηση της πατρίδας, και των αγαπημένων σας. Αλλά τελικά ξεπεράσατε τις πάμπολλες δυσκολίες που βρήκατε μπροστά σας. Κτίσατε σχολεία και εκκλησίες, ιδρύσατε συλλόγους, πρωτοπορήσατε στην ίδρυση εργατικών συνδικάτων, ασχοληθήκατε με τα γράμματα, τις τέχνες, τις επιστήμες, την πολιτική, δημιουργήσατε έδρες Νεοελληνικών σε Αυστραλιανά πανεπιστήμια. Δώσατε το δικό σας στίγμα ως Έλληνες. Είσατε σ' αυτή τη χώρα όχι σαν μετανάστες πια, αλλά σαν πολίτες σε μια νέα πατρίδα την οποία εμπλουτίσατε με τα φώτα του ελληνικού πνεύματος και τη δίψα για τη μάθηση. Οι δικοί σας δρόμοι και αξίες συνέβαλαν στην

εξέλιξη αυτής της χώρας. Δώσατε το παρόν σας σε όλους τους τομείς της Αυστραλιανής κοινωνίας.

Τώρα που τα παιδιά και τα εγγόνια σας παίρνουν τη σκυτάλη στα χέρια τους, δώστε τους θάρρος να συνεχίσουν και μη φοβάστε αν μιλούν την Αγγλική και αφομοιώνουν την Αυστραλιανή κουλτούρα. Η σκέψη, τα ιδεώδη και τα ιδανικά θα τους καθορίζουν. Γνωρίζοντας Έλληνες τρίτης και τέταρτης γενεάς, διαπίστωσα ότι τα ελληνικά τους είναι μια αράδα λέξεις, όμως οι σκέψεις και οι αρχές τους είναι καθαρά ελληνικές.

Διαβάζοντας βιβλία και περιοδικά που εκδίδετε, ένιωσα και εγώ τον πόνο της ξενιτιάς. την αγάπη για την πατρίδα, τη νοσταλγία, αλλά και το κόστος να αγαπάς δυο πατρίδες. Τα περιοδικά του Ελληνο-αυστραλιανού Πολιτιστικού Συνδέσμου Μελβούρνης με λογοτεχνικά κείμενα, βιογραφικές, αφηγήσεις, ποίηση, αναφορές σε ανθρώπους που άφησαν πίσω τους τεράστιο έργο, βιβλιοπαρουσιάσεις και αναλύσεις ιστορικών θεμάτων, αλλά και προβολή έργων τέχνης, πιστεύω ότι δεν πρέπει να λείπουν από τις βιβλιοθήκες μας. Αυτά τα περιοδικά ήταν και η πρώτη μου επαφή με τα δρώμενα της Ελληνικής παροικίας της Μελβούρνης. Στις σελίδες του περιοδικού «Αντίποδες» γνώρισα λογοτέχνες, ποιητές, ακαδημαϊκούς, πανεπιστημιακούς ραδιοφωνικούς παραγωγούς ελληνικών θεμάτων, και καλλιτέχνες. Τα θέματά σας διακατέχονται από έμπνευση, φιλοσοφική σκέψη, εμπειρίες και πάνω απ' όλα ελπίδα για ένα καλύτερο μέλλον.

Τα περιοδικά των Αρκάδων, Καστελλοριζίων, Ιθακησίων και άλλων, κρατούν άσβεστη τη μνήμη της πατρώας γης και προβάλλουν όλους αυτούς που υπήρξαν οι πρωτοπόροι, οι πατέρες των μεγάλων μεταναστευτικών κυμάτων. Αυτοί συνέβαλαν τα μέγιστα για να κρατηθεί και να εδραιωθεί η Ελληνική παροικία. Μια φωτογραφία του 1951 στη κεντρική βιβλιοθήκη της Μελβούρνης με θέμα: «Η πορεία και η εξέλιξη της Μελβούρνης» μιλά από μόνη της. Μια ηλικιωμένη γυναίκα ντυμένη με παραδοσιακή φορεσιά έξω από ένα milk bar, μορφή που σε παραπέμπει σε ηρωίδα του Παπαδιαμάντη. Και το σχόλιο

ήταν ανάλογο: «Δραστήρια, ηλικιωμένη Ελληνίδα διαχειρίστρια του καταστήματος».

Έχοντας αυτές τις σκέψεις στο μυαλό μου, διερωτώμαι γιατί τα διδακτικά βιβλία Δημοτικής, Μέσης αλλά και Ανώτερης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα και Κύπρο δεν παρουσιάζουν κείμενα, ποίηση, και τέχνη των ομογενών του εξωτερικού;

Είμαι σίγουρη, ο Πολιτιστικός Σύνδεσμος θα συνεχίσει να παράγει αξιόλογο έργο, γιατί έχει γερές βάσεις. Οι νέες γενιές που διαπρέπουν σ' όλους τους τομείς της Αυστραλιανής κοινωνίας θα συνεχίσουν αυτό το αξιέπαινο έργο με τον ίδιο ενθουσιασμό.

Θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για τα τόσα που προσφέρετε και στη δική μου πατρίδα, στο κάλεσμα για στήριξη και βοήθεια, και δίνετε πάντα το παρόν σας στον αγώνα για δικαίωση του Κυπριακού λαού κι αν κάποτε σας ξεχνάμε εμείς, εσείς μη μας ξεχνάτε. Είστε το στήριγμά μας, οι πρεσβευτές μας.

Το προσκύνημά μου συνεχίζεται μελετώντας τα συγγράμματα και τα πονήματά σας. Επέστρεψα στην Κύπρο με τη βαλίτσα μου γεμάτη βιβλία. Μου εμπλουτίζετε τη σκέψη. Εξ άλλου το ξέρετε καλύτερα από μένα: «Η καρδιά του Ελληνισμού χτυπά στη Μελβούρνη». Να είστε πάντα καλά, ευλογημένοι και μην ξεχνάτε να κρατάτε τη δάδα αναμμένη !

Περισκόπιο στην παροικία

Μετροφυλλώνοντας το περιοδικό των 50 χρόνων του Παναρκαδικού Συλλόγου Μελβούρνης και Βικτώριας, «Ο Κολοκοτρώνης 1959 – 2009», και μερικά πρόσφατα τεύχη του περιοδικού «Αντίποδες» ένιωσα την ανάγκη να διαβάσω με περισσότερη προσοχή το περιεχόμενό τους.

Αυτά τα περιοδικά μου έδωσαν τις πρώτες εντυπώσεις για τον ελληνισμό της Αυστραλίας. Μετά άρχισα να ψάχνω να βρω κι' άλλα βιβλία, να ενημερωθώ, να μάθω από αυτούς που είχαν την ευχέρεια να γράψουν τις εμπειρίες και τα αισθήματά τους για τη ζωή στην Αυστραλία. Βιβλία όπως: «Να με λέτε Αιμίλιο» του Αιμίλιου Κύρου, «Κομμάτια Ζωής» και «Από τους καθ' ημάς

αντίποδες» του Χρήστου Φίφη, ποιήματα του Νίκου Νομικού, της Ντίνας Αμανατίδου, του Δημήτρη Τσαλουμά και του Νίκου Νινολάκη, αντιπροσωπεύουν ένα μικρό αλλά σημαντικό μέρος της λογοτεχνικής δημιουργίας του ελληνισμού της Αυστραλίας.

Μαθαίνω για τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούσαν στις κοινωνίες της υπαίθρου και όχι μόνον, του ελλαδικού αλλά και του κυπριακού χώρου, που ανάγκασαν τόσους από τους συμπατριώτες μας να εγκαταλείψουν τα πάτρια εδάφη. Κείμενα διαφόρων συγγραφέων αναφέρονται σε δραματικές προσωπικές ιστορίες. Σε διηγήματα και ποιήματα της διασποράς συναντά κάποιος διάσπαρτο το πόνο και τη νοσταλγία. Αλλά και πόσο δύσκολο είναι να μοιράζεται και να αγαπά κάποιος δυο πατρίδες.

Όταν στις σελίδες κάποιου περιοδικού είδα μια φωτογραφία με λεζάντα: «Τυχερή Αυστραλία», κατάλαβα πραγματικά πόσο τυχερή είναι τελικά αυτή η χώρα. «Όταν ο στενός χώρος της πατρίδας δεν μας χωρούσε», όπως λέει και η Ντίνα Αμανατίδου

στον γνωμικό της λόγος: «Πικρό ψωμί το λέμε το ψωμί της ξενιτιάς κι όμως μας θρέφει».

Φαίνεται εξ άλλου από τα ευρήματα του Αιμίλιου Κύρου στα αρχεία της Αυστραλίας όπως ο ίδιος το αναφέρει στο βιβλίο του «Να με λέτε Αιμίλιο»: «Ο βιοπαλαιστής της οικογένειας είναι μετρίου αναστήματος, τελειόφοιτος της Δ` Δημοτικού και εργάζεται ως αγρότης. Θα δεχθεί οποιαδήποτε δουλειά υπάρχει στην Αυστραλία. Η γυναίκα του είναι τυπική χωριάτισσα τελειόφοιτη της Δ` Δημοτικού. Τα δυο αγόρια φαίνονται φυσιολογικοί νεαροί και αισθάνομαι ότι η Αυστραλία θα επωφεληθεί από τα παιδιά περισσότερο παρά από τους γονείς».

Ωμή η αλήθεια, αλλά η πραγματικότητα αυτή ήταν. Η Ελλάδα ρημαγμένη. Σχολεία αραιά και που λειτουργούσαν λόγω της κατοχής και του εμφυλίου που ακολούθησε. Η πρόοδος των μεταναστών φάνηκε από τα πρώτα χρόνια της παρουσίας τους στην νέα τους πατρίδα. Τα παιδιά και εγγόνια της πρώτης γενεάς μεταναστών είναι τώρα το παρόν και το μέλλον αυτής της χώρας. Παράδειγμα στην πιο πάνω περίπτωση των «αγροτών» μεταναστών που έδωσαν ένα δικαστή και ένα γιατρό στην αυστραλιανή πολιτεία.

Είναι πραγματικά σ' αυτό που βασίστηκε η μεταναστευτική πολιτική της χώρας αυτής και πέτυχε: στα παιδιά των μεταναστών. Αυτά θα μεταμορφώσουν την παλιά Αυστραλία και θα την οδηγήσουν ακόμη πιο πολύ στην πρόοδο και στην ανάπτυξη σ' όλους τους τομείς. Σ' αυτό το θέμα θεωρώ ότι η Αυστραλία είναι πραγματικά τυχερή.

Μια υπέροχη και δραστήρια Ελληνίδα στους Αντίποδες

Καλοκαιρινή βραδιά, λίγες μέρες πριν τα Χριστούγεννα στη Μελβούρνη και είμαστε καλεσμένοι σε Χριστουγεννιάτικη συγκέντρωση στο σπίτι της Καίτης Αλεξοπούλου, προέδρου του Ελληνο-Αυστραλιανού Πολιτιστικού Συνδέσμου Μελβούρνης. Φτάνοντας εκεί, βρήκαμε το σπίτι γεμάτο από Έλληνες πρώτης, δεύτερης αλλά και τρίτης γενεάς.

Πολλοί άνθρωποι των τεχνών και των γραμμάτων αλλά και γενναιόδωροι χορηγοί παρευρέθησαν για να γιορτάσουν και να ανταλλάξουν ευχές και ευχαριστίες για τις δραστηριότητες του Πολιτιστικού Συνδέσμου.

Η οικοδέσποινα Καίτη και ο σύζυγός της Δημήτρης μας υποδέχονται με αγκαλιές και φιλιά. Συνέχισαν οι συστάσεις με τους υπόλοιπους φιλοξενούμενους, μιας και ήμουν το νέο πρόσωπο στην παρέα. Δεν αργήσαμε να είμαστε όλοι σαν μια οικογένεια, να αφουγκράζομαι τους υπέροχους αυτούς ανθρώπους και να μοιράζομαι μαζί τους της εμπειρίες της επίσκεψής μου στην Αυστραλία.

Ο Πολιτιστικός Σύνδεσμος ιδρύθηκε το 1970. Η ομαδική προσπάθεια που καταβλήθηκε από τα εκάστοτε διοικητικά συμβούλια έδωσε ένα διαφορετικό όραμα και χρώμα, αλλά όλοι μαζί προσέφεραν ένα έργο που λίγοι σύνδεσμοι της διασποράς μπορούν να συγκριθούν μαζί του. Ανέπτυξαν σχέσεις με την ευρύτερη αυστραλιανή κοινωνία και λαμβάνουν μέρος σε διάφορες κοινωνικές εκδηλώσεις, συνδέοντας έτσι το Σύνδεσμο με την πολυπολιτισμική κοινωνία που ζουν και δραστηριοποιούνται. Εξ άλλου η προσφορά του Συνδέσμου αναγνωρίστηκε από τις αυστραλιανές αρχές και το 2006 απονεμήθηκε στο Σύνδεσμο το Μετάλλιο Πολυπολιτισμού.

Η πρόεδρος Καίτη Αλεξοπούλου, δραστήρια όπως πάντα, παραμένει η ψυχή του Συνδέσμου. Ακούραστη διεκπεραιώνει αποστολές και αναλαμβάνει ευθύνες που απαιτούν εργασία και χρόνο. Καλλιεργημένη, γνώστης των ελληνικών γραμμάτων, με άοκνες προσπάθειες, συνεργασίες και όραμα, έχει βάλει τον πήχη ψηλά ώστε οι δραστηριότητες του Συνδέσμου να ανταποκρίνονται και στις επόμενες γενεές. Με αυτά τα χαρακτηριστικά η Καίτη ανέπτυξε ένα μακροχρόνιο στόχο ώστε να φέρει κοντά τους νέους της δεύτερης και τρίτης γενεάς, ώστε με τον καιρό να πάρουν τη σκυτάλη και να συνεχίσουν την πορεία του Πολιτιστικού Συνδέσμου.

Γνωρίζοντας από κοντά την υπέροχη αυτή γυναίκα δεν μπορούσα παρά να θαυμάσω για όσα πρόσφερε και προσφέρει στο Σύνδεσμο, αλλά και τη φιλοξενία της. Απλή με γλυκύτητα μας άνοιξε το σπίτι της, ετοιμάζοντας με άλλα μέλη του Συνδέσμου υπέροχα ελληνικά φαγητά και η κουβέντα να περιστρέφεται γύρω από ελληνικά θέματα και την πολιτική και κοινωνική κατάσταση στον Ελλαδικό χώρο. Ενδιαφέρουσες συζητήσεις και με άλλους παράγοντες της ομογένειας, συγγραφείς, λογοτέχνες, ποιητές, ζωγράφους, από τον πανεπιστημιακό χώρο και το χώρο της ραδιοφωνίας.

Οι ευχές έδιναν και έπαιρναν, η χαρά ήταν διάσπαρτη και το πνεύμα των Χριστουγέννων γλύκαινε τις καρδιές όλων μας. Η βραδιά τελείωσε με τους οικοδεσπότες να δίνουν συγχαρητήρια στους λογοτέχνες και καλλιτέχνες για την συνεισφορά τους στον Πολιτιστικό Σύνδεσμο. Αποχαιρετήσαμε τους οικοδεσπότες ευχόμενοι να είναι πάντα καλά και να συνεχίσουν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στον Ελληνισμό των «Αντιπόδων».

Το περιοδικό ΑΝΤΙΠΟΔΕΣ

Έχω στα χέρια μου ένα από τα πρόσφατα τεύχη του περιοδικού Αντίποδες. Μετροφυλλώ και διαβάζω αυτό το αξιόλογο περιοδικό του Ελληνο-Αυστραλιανού Πολιτιστικού Συνδέσμου Μελβούρνης, που από το 1974 εκδίδεται συνεχώς και με υψηλούς στόχους. Προφανώς, είναι το μακροβιότερο λογοτεχνικό περιοδικό της Ελληνικής παροικίας της Αυστραλίας.

Η δημιουργία του περιοδικού ήταν έμπνευση ανθρώπων των οποίων η αγάπη για τα γράμματα και πολιτισμό έφερε μαζί με σκοπό τη διατήρηση και καλλιέργεια της ελληνικής γλώσσας. Στις σελίδες του Περιοδικού κατεγράφησαν λογοτεχνικές επιτυχίες και γεγονότα επηρεασμένα από τη μετανάστευση και την προσπάθεια για επιβίωση στην θετή πατρίδα.

Το Περιοδικό, στην μακροχρόνια πορεία του, έγινε δίγλωσσο και πολλοί της δεύτερης και τρίτης γενιάς γράφουν στην Αγγλική γλώσσα τα λογοτεχνικά τους κείμενα. Οι εκθέσεις τέχνης που διοργανώνει ο Σύνδεσμος, αναδεικνύουν και δίνουν μεγαλύτερη προβολή και δημοσιότητα στους καλλιτέχνες της παροικίας. Κι όλα αυτά βεβαίως υλοποιούνται με την ενεργό συμμετοχή μελών και συνεργατών του Πολιτιστικού Συνδέσμου. Μέλη της Κριτικής Επιτροπής του Λογοτεχνικού Διαγωνισμού, μέλη της Συντακτικής Επιτροπής υποστηρικτές και φίλοι, συμβάλλουν ώστε το περιοδικό να βελτιώνεται και να συνεχίζει τη μακροχρόνια δράση του.

Καθοριστικός ήταν και συνεχίζει να είναι ο ρόλος του Περιοδικού στην άνθηση της ελληνο-αυστραλιανής λογοτεχνίας. Με αγάπη στα ελληνικά γράμματα και πολιτισμό, έβαλαν οι πρωτοπόροι τα θεμέλια του Συνδέσμου το 1970. Λίγο αργότερα, το 1974 έγινε η πρώτη έκδοση του περιοδικού «Αντίποδες». Ο Χρήστος Φίφης, ένα από τα ιδρυτικά μέλη του Συνδέσμου, πρότεινε να δοθεί στο περιοδικό ο τίτλος «Αντίποδες», ως γεωγραφικός προσδιορισμός του απόδημου Ελληνισμού της Αυστραλίας.

Οι σελίδες του περιοδικού έχουν φιλοξενήσει ένα μεγάλο αριθμό Ελλήνων λογοτεχνών της Αυστραλίας. Το Περιοδικό έχει συμβάλει στη δημιουργία μιας αξιόλογης γραμματολογίας και είναι μια πλούσια πηγή έρευνας για όσους ενδιαφέρονται να μάθουν για τη λογοτεχνία του απόδημου Ελληνισμού. Εκτός από λογοτεχνικά έργα, το Περιοδικό φιλοξενεί μελέτες σε πτυχές του ελληνικού πολιτισμού και των γραμμάτων. Η αναφορά σε βιβλία ομογενών λογοτεχνών και συγγραφέων παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες για μελλοντικούς ερευνητές. Έργα ομογενών ζωγράφων κοσμούν τα εξώφυλλα αλλά και τις εσωτερικές σελίδες του περιοδικού, προωθώντας έτσι και τις εικαστικές τέχνες. «Η διαρκής ύπαρξη του περιοδικού είναι μια πίστωση για την εξαιρετική δουλειά των διαδοχικών συντακτικών επιτροπών και διοικητικών συμβουλίων», λέει η νυν πρόεδρος κ. Καίτη

Αλεξοπούλου. Η προσπάθεια που καταβλήθηκε από τα εκάστοτε διοικητικά συμβούλια του Πολιτιστικού Συνδέσμου έδωσε ένα διαφορετικό όραμα και χρώμα, αλλά όλοι μαζί προσέφεραν ένα έργο που λίγοι μόνο σύνδεσμοι της διασποράς μπορούν να συγκριθούν μαζί του.

Η πρώτη έκδοση του περιοδικού το 1974 υπήρξε σταθμός στα ελληνικά γράμματα στην Αυστραλία. Οι προσπάθειες και οι στόχοι συνεχίζονται και αναβαθμίζονται ώστε το περιοδικό να διαρκέσει στο χρόνο και οι νέες γενιές να πάρουν τη σκυτάλη από τους παλαιότερους και να συνεχίσουν με επιτυχία την πορεία του περιοδικού. Επίσης, η πρωτοβουλία του Συνδέσμου να τιμώνται ιδιαίτερος καταξιωμένοι συγγραφείς της παροικίας, θα δώσει το έναυσμα για περαιτέρω ενασχόληση των ομογενών και ιδιαίτερα της νέας γενιάς. Το περιοδικό θα είναι εκεί να προβάλλει όλες αυτές τις προσπάθειες και έχει σημαντικότερο ρόλο να επιτελέσει.

Με τη συνεχή αρωγή όλων των μελών του και τη συμπαράσταση της ομογένειας και κυρίως των νέων, η πετυχημένη πορεία του περιοδικού Αντίποδες φαίνεται εξασφαλισμένη. Τα νέα σε ηλικία στελέχη θα δημιουργήσουν τη γέφυρα μεταξύ του χθες των ιδρυτικών μελών και του αύριο μιας νέας ακμαίας ελληνο-αυστραλιανής πολιτιστικής ταυτότητας της παροικίας.

Ένα τηλεφώνημα έκπληξη

Παραμονές Χριστουγέννων στη Μελβούρνη, και το κινητό μου τηλέφωνο κτύπησε, αν και δεν ήταν η συνηθισμένη ώρα επικοινωνίας με τους οικείους μου στη Κύπρο. Ο αριθμός στο τηλέφωνο φαινόταν τοπικός, της Μελβούρνης. Το απάντησα με ένα αίσθημα επιφύλαξης και απορίας.

«Λένια μου θα διερωτάσαι ποια είμαι, γι αυτό σε βοηθώ. Είμαι η Γεωργία, η κόρη του Ρένου από την Πόλη Χρυσοχούς.» Έμεινα έκπληκτη, γιατί ήξερα τη Γεωργία από τα Γυμνασιακά χρόνια, μικρότερη από μένα, συμμαθήτρια με την αδελφή μου και φίλες, αλλά και οι σχέσεις των δύο οικογενειών πολύ στενές αφού έχουν επισφραγιστεί με κουμπαριά.

Ήξερα ότι η Γεωργία μετανάστευσε στην Αυστραλία μετά

τις σπουδές της στις Η.Π.Α και είχα αρκετά χρόνια να την δω. Τελευταία φορά ειδωθήκαμε κάτω από δύσκολες συνθήκες για την οικογένεια μου έξι χρόνια ενωρίτερα. Πληροφορήθηκε για το πρόβλημα υγείας της αδελφής μου και δεν έχασε καιρό να έλθει να την δει. Και να τώρα αυτό το τηλεφώνημα έκπληξη! Την ρωτώ από πού πήρε το τηλέφωνο και πώς με βρήκε. «Α!» μου λέει «όποιος ενδιαφέρεται μαθαίνει. Μόλις έμαθα από τον αδελφό μου ότι βρίσκεσαι στη Μελβούρνη, ζήτησα το τηλέφωνό σου και αφού το πήρε από τον αδελφό σου, να που μιλάμε τώρα. Θα βρεθούμε από κοντά και θα τα πούμε. Πάντως χάρηκα για τα νέα σου».

Πραγματικά χάρηκα πάρα πολύ για αυτό το τηλεφώνημα από τη Γεωργία. Κλείσαμε συνάντηση στο διαμέρισμα που μέναμε όπου βρίσκεται πολύ κοντά στο κέντρο της Μελβούρνης. Έτσι, ένας καφές στο σπίτι και μετά μια βόλτα στους βοτανικούς κήπους θα ήταν μια πολύ ευχάριστη εμπειρία.

Παραμονή Πρωτοχρονιάς και με αγωνία περιμένομε την επίσκεψη της Γεωργίας και του Γιάννη. Η χαρά μας ήταν απεριγράπτη και η κουβέντα άρχισε για πολλά θέματα. Και βέβαια, δεν μπορούσα να μην της θυμίσω τα τόσα πολλά που πρόσφερε στην αδελφή μου πριν 6 χρόνια όταν βρισκόταν στην Κύπρο.

Με μίαν απλή επίσκεψή της στην αδελφή μου που έδινε τη μεγαλύτερη μάχη για την ζωή. Καθηλωμένη στο κρεβάτι, παράλυτη από τον καρκίνο, ήταν θέμα ημερών να ταξιδέψει στην αντίπερα όχθη μετά από τις πολλές χειρουργικές επεμβάσεις. Μετά από μια δύσκολη περίοδο που κράτησε δύο χρόνια η αδελφή μου έφευγε από την ζωή. Και να, παρουσιάζεται η Γεωργία στο σπίτι μας για να δει τη φίλη και συμμαθήτριά της χωρίς να γνωρίζουμε ότι βρισκόταν στην Κύπρο. Στην αρχή δεν την αναγνώρισα, λόγω κούρασης αλλά και συναισθηματικής περισσότερο φόρτισης. Δεν άντεχα να βλέπω την αδελφούλα μου να πονά και να ζητά να φύγει μια ώρα γρηγορότερα.

Κι όμως, για μερικές ώρες η Γεωργία, αυτό το υπέροχο

πλάσμα, διοχέτευσε στην αδελφή μου τη θετική της ενέργεια, το γέλιο και την αύρα της. Η αδελφή μου ταξίδευε με τη Γεωργία πίσω στα παλιά και ευτυχισμένα χρόνια της νιότης τους λες και ο πόνος είχε εξαφανιστεί διά μαγείας.

Να φιλά και να αγκαλιάζει την αδελφή μου που είχαν να ειδωθούν από τα γυμνασιακά τους χρόνια. Να κάθεται δίπλα της σαν να μην συνέβαινε τίποτα το τραγικό, να γελούν σαν να μην υπήρχε πρόβλημα, να χαριεντίζονται και να τα λένε.

Να τι έκανε λοιπόν η Γεωργία. Χωρίς κλάματα και μίζερα λόγια, ούτε καν αναφορά στο πρόβλημα υγείας, πέταξε την αδελφή μου πίσω στα όμορφα χρόνια της εφηβείας τους, τα χρόνια του ονείρου, του έρωτα, της φιλίας και των νεανικών σκανταλιών. Θυμήθηκαν τους έρωτές τους και τα ραβασάκια που έστελλαν, τα χρόνια του ξεπετάγματος, τις εκδρομές με το σχολείο και τα βάσανα πού έκαμναν στους καθηγητές τους. Για τρεις ώρες η αδελφή μου ήταν σε άλλα μήκη κύματος στα χρόνια της αθωότητας. Ξέρω ότι πονούσε, αλλά η Γεωργία την έκαμε να ξεχάσει τον πόνο της και να νιώθει ευτυχισμένη.

Όπως και τότε, όταν πληροφορήθηκε για την συμμαθήτριά της και έτρεξε να την δει, έτσι και τώρα, όταν έμαθε ότι είμαι στη Μελβούρνη, δεν έχασε καιρό, έψαξε και με βρήκε και ήρθε σε επαφή μαζί μου. Αυτή είναι η Γεωργία. Πραγματικά όσον υπάρχουν τέτοιοι άνθρωποι ακόμα και οι επώδυνες στιγμές γλυκαίνουν. Το είδα και το έζησα με την παρουσία της Γεωργίας δίπλα στην αδελφή μου. Της χρωστώ μεγάλη ευγνωμοσύνη για τη χαρά που πρόσφερε τόσο απλόχερα σε ένα άνθρωπο που υπέφερε τόσο πολύ. Και νάμαι τώρα αγκαλιά με αυτό το υπέροχο πλάσμα. Κουβεντιάσαμε πολύ για όλα, και φυσικά για την πατρίδα, τα πολιτικά και την οικονομία.

Ο σύζυγος της, ο Γιάννης, είναι Κυπριόπουλο δεύτερης γενιάς από γονείς Κερυνιώτες. Μας μιλάει για την Κερύνεια με τόσο ενθουσιασμό γιατί την επισκεφτόταν όταν ερχόταν στην Κύπρο με τους γονείς του. Μας περιγράφει τον πόνο των γονιών του

όλα αυτά τα χρόνια για την αγαπημένη τους πόλη. Μετανάστες και πρόσφυγες. Οι γονείς του είναι σε πολύ προχωρημένη ηλικία και μιλούν με νοσταλγία για τον τόπο τους. Μας τα διηγείται ο Γιάννης με τα ελληνικά του να μπερδεύονται με τα αγγλικά, αλλά η φλόγα των ματιών του μας έδινε το μήνυμα πόσο υπέφεραν οι μετανάστες γονείς του όλα αυτά τα χρόνια που δεν μπορούσαν να επιστρέψουν στις πατρογονικές τους εστίες και ξέρουν πια ότι θα μείνουν για πάντα σε ξένη γη.

«Ο Άγιος Γεώργιος Κερύνειας είναι το χωριό μου, ο τόπος μου», μας λέει ο Γιάννης. Μας δείχνει φωτογραφίες του χωριού, αλλά και το σπίτι των γονιών του και μια μεγάλη έκταση κοντά στη θάλασσα. «Ανήκουν στην οικογένειά μου». Τι να πούμε στον Γιάννη; Τον θαυμάζω γιατί αν και ο ίδιος δεν γεννήθηκε στην Κερύνεια νιώθει ότι ανήκει εκεί, ότι είναι η πατρίδα του, γιατί είναι η γη των γονιών του. Η επόμενη συνάντησή μας ορίστηκε να γίνει στο εξοχικό σπίτι της οικογένειας στο Port Arlington, λίγο πιο πέρα από το Geelong. Ο καιρός ήταν θαυμάσιος και λόγω των θερινών διακοπών αποφασίσαμε να επισκεφτούμε τους φίλους μας στο παραθαλάσσιο εξοχικό τους. Ήταν ευκαιρία για μένα να δω τοπία της Μελβούρνης, να θαυμάσω την Αυστραλιανή ύπαιθρο, τις οργανωμένες φάρμες ζώων, φρούτων και λαχανικών.

Η διαδρομή θα διαρκούσε περίπου δύο ώρες, μια κανονική διαδρομή για τις αποστάσεις της Μελβούρνης αν θέλεις να βγεις λίγο έξω από την πόλη και τα προάστια. Περνούσαμε από ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα της γης και μπορούσα να διακρίνω φάρμες με άλογα, πρόβατα και βόδια. Εργοστάσια αλλά και αποθήκες του λιμανιού μιας και το Geelong έχει και ένα αρκετά μεγάλο λιμάνι για εμπορικά πλοία. Είναι συνδυασμός οικιστικής και βιομηχανικής πόλης.

Φθάσαμε στο Port Arlington, και συνεχίζοντας τη διαδρομή μας παραλιακά σύμφωνα με τις οδηγίες που μας είχαν δώσει, βρήκαμε το εξοχικό του Γιάννη και της Γεωργίας. Οι φίλοι μας μαζί με τα παιδιά τους μας περίμεναν. Ο Γιώργος και ο Καλλισθένης δυο νέα παιδιά, μας χαιρετούν στα ελληνικά και τρέχουν να βοηθήσουν

στην κουζίνα. Είναι στην κουλτούρα της οικογένειας, όλοι να βοηθούν στο μαγείρεμα και τις άλλες δουλείες του σπιτιού. Η οικογένεια είναι μαζεμένη στην κουζίνα από την αρχή μέχρι το τέλος του φαγητού. Ήταν κάτι που μου έκανε εντύπωση βλέποντας τον άντρα με τα παιδιά να ασχολούνται στην κουζίνα και το είδα σε πολλά σπίτια τόσο στη Μελβούρνη όσο και στο Σύδνεϋ. Τα δικά μας παιδιά, στην Κύπρο, τα έχουμε μάθει να τους φωνάζουμε και να έρχονται από τα δωμάτιά τους βρίσκοντας το φαγητό στο πιάτο.

Τα παιδιά σπουδάζουν στα πανεπιστήμια ιατρικές επιστήμες, αλλά ασχολούνται πάρα πολύ με τα θέματα της κοινότητας, σε φεστιβάλ και άλλες εκδηλώσεις. Η Γεωργία και ο Γιάννης έχουν κάνει πολύ καλή δουλειά στην ανατροφή των παιδιών. Βέβαια μαθαίνω ότι η προσφορά και η συμμετοχή στα κοινά έρχεται από τον παππού και τη γιαγιά των παιδιών. Πήραν την σκυτάλη ο Γιάννης και η Γεωργία και την έδωσαν στα παιδιά τους. Ο Καλλισθένης και ο Γιώργος είναι επίσης πολύ καλοί χορευτές και συμμετέχουν σε όλες τις εκδηλώσεις της Κυπριακής Κοινότητας αλλά και στην παρέλαση της 25ης Μαρτίου, φορώντας την Κυπριακή Εθνική ενδυμασία.

Απολαμβάνοντας τον καφέ μας, η ματιά μου έπεσε σ' ένα βιβλίο στη βιβλιοθήκη με τίτλο: «Η ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΑΝΔΡΕΑ SUNSHINE». Συγγραφέας: Γεωργία Γεωργίου - Γιαννή.

Το παίρνω και βλέπω τη Γεωργία να χαμογελά. Είναι το πόνημά μου, μου λέει. Και μου εξηγεί ότι το βιβλίο ήταν μέρος της διατριβής της σε επίπεδο Masters of Arts, School of Humanities στο La Trobe University. Μου εξήγησε ότι αφού έκαμε τις σπουδές της στα Μαθηματικά σε πανεπιστήμιο των Η.Π.Α και αφού προσπάθησε να βρει δουλειά στην Κύπρο δεν τα κατάφερε για μερικά χρόνια. Απλά υποαπασχολείτο με άλλες δουλειές. Ήταν τότε που πήρε την απόφαση να επισκεφθεί την αδελφή της στη Μελβούρνη. Φτάνοντας εκεί, έχοντας ήδη το

πρώτο πτυχίο στα Μαθηματικά, συνέχισε τις σπουδές της για να μπορέσει να διδάξει σε σχολεία Μέσης Εκπαίδευσης. Στην πορεία η Γεωργία έγινε μέλος της Κυπριακής Κοινότητας της Μελβούρνης, προσφέροντας τις γνώσεις της στα Μαθηματικά στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και συμμετέχοντας σε πολλές δραστηριότητες της κοινότητας αλλά και γενικότερα.

Με μια γρήγορη ματιά βλέπω τα θέματα στο βιβλίο και καταλαβαίνω ότι η συγγραφή του θα της πήρε πολλά χρόνια, γιατί χρειάζονται έρευνες σε ιστορικά αρχεία, επαφές με παράγοντες της Κοινότητας παλιούς και νέους, διασταύρωση των πληροφοριών, φωτογραφικό υλικό, αλλά και καθοδήγηση από κάποιο μέντορα.

Το βιβλίο είναι πραγματικά ένα μεγάλο επίτευγμα για τη Γεωργία. Καταγράφει ιστορικά την πορεία του Κυπριακού Ελληνισμού στην περιοχή του Sunshine και πως ιδρύθηκε η Κοινότητα τον Απρίλη του 1955. Αμέσως μετά την ίδρυσή της άρχισε η δράση και με συνδρομές των μελών και συνεισφορές άλλων συμπαρόικων αγοράστηκε ένα οικοπέδο. Σ' αυτό το

οικόπεδο στήθηκε αρχικά μια παράγκα όπου λειτούργησε σχολείο και εκκλησία, ενώ παράλληλα άρχισε να κτίζεται ο Ιερός Ναός του Αποστόλου Ανδρέα με δωρεές και με πολλή εθελοντική εργασία.

Έτσι άρχισε η πορεία και η εξέλιξη της Ελληνο-κυπριακής Κοινότητας στην περιοχή αυτή της Μελβούρνης. Ακολούθησαν οργανωμένα σχολεία για να μπορούν τα παιδιά να μαθαίνουν Ελληνικά και να γιορτάζουν τις εθνικές επετείους με παρελάσεις και παραδοσιακές ενδυμασίες, να ενημερώνονται για τα Εθνικά μας θέματα. Οι σχολικές και θρησκευτικές γιορτές βοηθούν τα ελληνόπουλα να μάθουν για την κουλτούρα τους γι αυτό και οι Κύπριοι απόδημοι συνεισφέρουν για τις ανάγκες των σχολείων. Η γνώση αλλά και η καλλιέργεια του πνεύματος και της ψυχής των παιδιών ήταν και συνεχίζει να είναι με την παρουσία φωτισμένων δασκάλων στόχος πρωταρχικός. Μια τέτοια ακούραστη και φωτισμένη δασκάλα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι και η Γεωργία. Είμαι σίγουρη ότι οι μαθητές της θα τη θυμούνται με τις καλύτερες εντυπώσεις σαν άνθρωπο αλλά και σαν εκπαιδευτικό.

Αποχαιρετίσαμε τους αγαπητούς μας φίλους και πήραμε το δρόμο της επιστροφής, με τις καλύτερες εντυπώσεις γι' αυτή την οικογένεια, καθώς επίσης και για το μέρος που διάλεξαν να κάνουν τη ζωή τους. Η επικοινωνία με τη Γεωργία και τον Γιάννη συνεχίζεται γιατί είναι άνθρωποι ξεχωριστοί. Ξέρω πια, ότι έχω δικούς μου ανθρώπους στη Μελβούρνη!

Επίσκεψη και γνωριμία με την Καίτη και Νάσο Αρώνη

Μαθαίνοντας λίγα πράγματα για τη Καίτη και το σύζυγό της Νάσο, προτού ακόμη τους γνωρίσω, με προετοίμασαν για την συνάντησή μας που είχαμε προγραμματίσει για ένα καλοκαιρινό απόγευμα.

Η Καίτη γεννήθηκε στην Αθήνα. Από μικρή έδειχνε μεγάλο ταλέντο στη λογοτεχνία. Σε ηλικία 12 ετών κέρδισε πρώτο βραβείο σε διαγωνισμό ποίησης που οργάνωσε η δισκογραφική εταιρία Columbia (με βραβείο 24 κουτιά γάλα Νουνού). Χρόνια αργότερα, στην καινούργια της πατρίδα, την Αυστραλία, η πρώτη συμμετοχή της σε διαγωνισμό τραγουδιού «Αντίποδες» της χαρίζει το πρώτο βραβείο στον καλύτερο στίχο.

Η Καίτη έχει επίσης ασχοληθεί με το θέατρο. Έχει ανεβάσει

δύο επιτυχημένα θεατρικά έργα, γραμμένα και σκηνοθετημένα από την ίδια. Στην Αθήνα έχει βραβευτεί δύο φορές, με τα πεζογραφήματα «Νίνα» και «Οι Τρεις Κόσμοι μου». Είναι μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Ελληνο-Αυστραλιανού Πολιτιστικού Συνδέσμου της Μελβούρνης και μέλος επίσης της Χορωδίας Φλωριναίων. Συνεχίζει να δημιουργεί όσο της το επιτρέπει ο χρόνος.

Μετά από σαραντάλεπτη διαδρομή και υπό καταρακτώδη βροχή, φθάσαμε στο Glen Iris, το προάστιο της Μελβούρνης όπου ζουν η Καίτη και ο Νάσος. Οι αγκαλιές άνοιξαν διάπλατα μαζί και οι καρδιές μας. Στην παρέα ακόμα ένα φιλικό ζευγάρι. Έλληνες τρίτης γενεάς από το Καστελλόριζο.

Ο Νάσος, περήφανος για τον κήπο του, αφού σταμάτησε η βροχή, μας ξενάγησε στα κηπευτικά του και στα βότανα. Όλα τα γνωστά ελληνικά βότανα ήταν φυτεμένα σε παρτέρια, περιποιημένα και με τάξη. Αλεξανδρινός την καταγωγή, έφυγε με την οικογένειά του από την Αλεξάνδρεια γύρω στο 1960 μετά την

εθνικοποίηση του πλούτου της χώρας από τον Νάσερ. Έφυγαν με τα ελάχιστα στην Αθήνα. Μεγάλωσε εκεί μέχρι που κατάλαβε ότι για να προχωρήσει, να πραγματοποιήσει τα όνειρά του έπρεπε να φύγει και πάλι.

Το σπίτι εσωτερικά σε ταξιδεύει σε ελληνικά νησιά και στον Πόντο. Παντού υπάρχουν πράγματα, εικόνες, κειμήλια, φωτογραφίες πολύ παλιές που σε παίρνουν δεκαετίες πίσω. Ένα καντήλι, κι αυτό από τον Πόντο, είναι αναμμένο σε μια γωνιά. Τα εξετάζω πολύ προσεκτικά γιατί στο μυαλό μου τρέχει η ιστορία του Ελληνισμού του Πόντου. Πάω να τα αγγίξω και αισθάνομαι δέος. Το καταλαβαίνει η Καίτη και με πλησιάζει: «Είναι τα ιερά και τα όσιά μου» μου λέει. «Αυτά τα ιερά χρώματα των προγόνων μου, αλλά και την Παναγία Σουμελά τα επισκέφθηκα». Μιλά με πόνο, βλέπω να γεμίζουν τα μάτια της δάκρυα. Μου διηγείται λεπτομέρειες για τον παππού και τη γιαγιά της, για τους διωγμούς και την πορεία τους προς την Ελλάδα. Η ειρωνεία είναι ότι σε τρεις δεκαετίες από τότε που έφυγαν οι πρόγονοί της από τον Πόντο, έπρεπε και η ίδια να φύγει από εκεί που γεννήθηκε για να έρθει σε μιαν άλλη πατρίδα.

Τι εύκολο να πεις τη λέξη «φεύγω» και πόσο δύσκολο είναι το μετά! Γιατί μετά αρχίζουν απρόβλεπτες δυσκολίες. Πόνος, νοσταλγία, εξαντλητικά ωράρια, συνθήκες διαβίωσης, το πρόβλημα της γλώσσας, ο ρατσισμός και όλα αυτά μαζί να φέρνουν την απόγνωση.

Ο μετανάστης της πρώτης γενιάς τα έχει βιώσει πολύ έντονα αυτά τα συναισθήματα και δεν είναι λίγες φορές που είπαν ότι το βουβό κλάμα τους συντρόφευε. Το θαυμαστό όμως είναι ότι μόλις πέρασαν τα πρώτα δύσκολα χρόνια της επιβίωσης σε όποιο κομμάτι της γης κι αν βρέθηκαν άρχισαν να δημιουργούν.

Έτσι και η Καίτη Αρώνη μέσα από τις εμπειρίες και τις δυσκολίες της δικής της πορείας, μας δίνει τους δικούς της στίχους και διηγήματα. Η ίδια πολύ ταπεινά, κατασταλαγμένη, νιώθει ότι

προσπαθεί να δώσει προς τα έξω πράγματα του εσωτερικού της κόσμου.

Με όλο το θάρρος απο τη γνωριμία μου με τη Καίτη Αρώνη, παραθέτω μια σύντομη περιγραφή του βραβευμένου πεζογραφήματός της «Νίνα»:

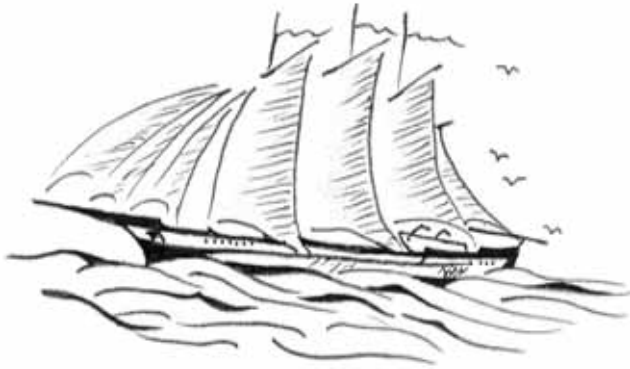
«Η ιστορία μιας πραγματικής ηρωίδας εξελίσσεται σ' αυτό το πεζογράφημα. Η Νίνα σε πολύ νεαρή ηλικία μετανάστευσε στην Αυστραλία, με αποσκευές που, εκτός από τα προσωπικά της πράγματα, ήταν γεμάτες όνειρα. Όνειρα που πίστευε ότι θα υλοποιήσει στην καινούργια της χώρα. Δυστυχώς όμως, ή τύχη είχε άλλα σχέδια για την ίδια.

Πολύ σύντομα, γνώρισε έναν νέο άνδρα με τον οποίο δέθηκε με τα δεσμά του γάμου. Ο νέος αυτός, όμως, όπως ανακάλυψε πολύ γρήγορα η ίδια, δεν είχε καμία σχέση με τον άνθρωπο των ονείρων της. Ξαφνικά, οκτώ μήνες μετά το γάμο βρέθηκε μόνη, εντελώς μόνη, μ' ένα έμβρυο στα σπλάχνα της. Μια ηλικιωμένη Αυστραλέζα, η Μέηβις, θα σταθεί στο πλευρό της και θα γίνει ο φύλακας άγγελός της, ενώ οι συμπατριώτες της θα της φερθούν με τον πιο σκληρό τρόπο.

Αυτό που την προβλημάτιζε πάντα ήταν το παιδάκι της, το οποίο ονόμασε Πωλ μην τυχόν, επειδή μεγάλωνε κοντά στην καλή Μέηβις, δεν μάθαινε την ελληνική γλώσσα. Η Μέηβις, που καταλάβαινε το δίλημμα της Νίνας, της πρότεινε να αισθάνεται άνετα και να μιλάει στον Πωλ την ελληνική γλώσσα.

Η Νίνα έκανε ατέλειωτες συζητήσεις με τον μικρό Πωλ, που παρ' ότι δεν ήταν σε ηλικία να εκφραστεί, η ίδια πίστευε ότι την καταλάβαινε, γιατί όταν κάρφωνε τα μεγάλα και μαύρα ματάκια του στο πρόσωπό της ήξερε ότι ήταν σύμφωνος με τα λόγια της μητέρας του. Η συζήτηση μεταξύ τους τελείωνε με την φράση της Νίνας: «Δεν πειράζει Πωλ... Νάσαι σίγουρος, θα 'ρθει άσπρη μέρα και για μας»

Κάποτε ήρθε αυτή η άσπρη μέρα, αλλά με τον ερχομό της έφερε και πολλές καταιγίδες στην ζωή της Νίνας. Εκείνη όμως, επέμενε να λέει: «Ναι, θα 'ρθει άσπρη μέρα και για μας...»

Αφιέρωμα στο Νίκο Νομικό

Η γνωριμία με τον Νίκο Νομικό ήταν καταλυτική γιατί οι λίγες ώρες που κράτησε η επίσκεψή μας στο σπίτι του, σε προάστιο της Μελβούρνης, ήταν αρκετές για να καταλάβω το μεγαλείο που κρύβει η ψυχή αυτού του ποιητή και ζωγράφου. Το ειλικρινές βλέμμα του, το καλοκάγαθο χαμόγελό του, η φιλική και ανυπόκριτη κουβέντα του, φανερώνουν μια σπάνια ψυχική ομορφιά, μια ευγενική ψυχή, ευαίσθητη και καλλιεργημένη.

Ο Νίκος Νομικός γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια, όπου έζησε μέχρι τα 20 του χρόνια. Εκεί τελείωσε τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και πήρε τα πρώτα μαθήματα μουσικής και ζωγραφικής. Κι αυτά μέχρι το 1960. Γιατί μετά άρχισε ο ξεριζωμός του ελληνισμού της Αιγύπτου. Έτσι και ο Νίκος βρέθηκε στην Αθήνα με την οικογένειά του. Μετά από λίγα χρόνια, πήρε και αυτός το δρόμο της ξενιτιάς.

Κάτι που με καθήλωσε από τις πολλές διηγήσεις του ήταν μια θαλάσσια περιπέτεια από τα νεανικά του χρόνια το 1957 που εξελίχτηκε κάπου στα νότια παράλια της Κύπρου. Ζούσε ακόμη στην Αλεξάνδρεια με την οικογένειά του, όταν κατά τρόπο περίεργο έφτασε στα χέρια του ένα «γραμματάκι» όπως το αποκάλεσε και τον καλούσε να επικοινωνήσει μυστικά με κάποιο πρόσωπο που εργαζόταν στην Αλεξάνδρεια. Κρυφά από τους δικούς του και ειδικότερα από τη μητέρα του, αφού ο πατέρας του ταξίδευε σαν μηχανικός σε πλοία, έκανε ότι του ζητούσε η επιστολή. Είπε στη μητέρα του να μην τον γυρέψει για καμιά βδομάδα, γιατί είχαν να φτιάξουν επειγόντως ένα καράβι και θα έμενε εκεί μέχρι να το επιδιορθώσουν. Πού θα πήγαινε όμως το καράβι δεν της είπε. Ήταν ένα σαπιοκάραβο, όπως μας είπε. Το όνομά του «Δέσποινα». Το φτιάξανε όσον μπορούσαν, το φορτώσανε με ιατρικά φάρμακα με προορισμό την Κύπρο. Ήταν τότε ο απελευθερωτικός αγώνας της ΕΟΚΑ και η οργάνωση χρειαζόταν επειγόντως ιατροφαρμακευτικά προϊόντα.

Το καράβι, λόγω της ηλικίας του, έπρεπε να κρατήσει χαμηλή ταχύτητα σε όλη τη διαδρομή. Πρώτος σταθμός, η Λατάκεια της Συρίας. Το καράβι, με την Αιγυπτιακή σημαία να ανεμίζει, φαινόταν σαν ψαροκάικο, με δίκτυα και κασόνια γεμάτα ψάρια για να μην προδοθούν και κινήσουν τις υποψίες των βρετανικών αρχών. Εύκολα πέρασαν από τις αρχές της Συρίας και αφού ανεφοδίασαν το καΐκι, έπλευσαν προς τα νερά της Κύπρου. Έφτασαν επιτέλους στο σημείο εκφόρτωσης, σε μια απόμερη βραχώδη παραλία που, όπως μας ανέφερε ο Νίκος, ονομαζόταν «νησί των γαριδών». Αφού ξεφόρτωσαν, βέβαιοι ότι ξέφυγαν της προσοχής των βρετανικών αρχών ξανοίχτηκαν πάλι στο πέλαγος. Τους εντόπισε όμως μια βρετανική περίπολος. Ο καπετάνιος τους είπε τότε να μην μιλήσουν λέξη ελληνικά. Οπότε ο Νίκος ανέβηκε πάνω και τους χαιρέτισε στα Αραβικά. Τους έδειχνε τα ψάρια, που ήδη είχαν βρωμίσει. Εκείνη την στιγμή κάποιου ξέφυγε μια λέξη ελληνική. Οπότε οι Άγγλοι ουρλιάζοντας ότι είναι ψεύτες και ότι είναι της Ε.Ο.Κ.Α. πήδηξαν στη βάρκα και με τα όπλα

τους άρχισαν να τους χτυπούν. Ένα βαρύ κτύπημα βρήκε τον Νίκο στη κοιλιά. Τελικά, αφού δεν βρήκαν τίποτε ενοχοποιητικό, τους άφησαν μιας και είχαν Αιγυπτιακή σημαία, με κόστος όμως μεγάλο. Εκείνο το κτύπημα έμελλε να βασανίσει τον Νίκο για όλη του τη ζωή και να χρειαστεί να περάσει από πάρα πολλές ιατρικές και χειρουργικές επεμβάσεις.

Αλλάζοντας θέμα, για να αλλάξει λίγο και η διάθεσή μας, ο Νίκος μας μίλησε για τις τρεις του αγάπες, τις οποίες και είχε ζωγραφίσει. Ένα εντυπωσιακό έργο που απεικονίζει την Ποίηση, την Ζωγραφική και τη Μουσική. Εκτός από αυτό, πολλά άλλα έργα ζωγραφικής από το χέρι του ίδιου κοσμοούν τους τοίχους του σπιτιού του.

Διαβάζοντας μόνο δυο τρία από τα ποιήματα του Νίκου Νομικού καταλαβαίνει κάποιος πόσο βαθυστόχαστα είναι. Επίκεντρο των ποιημάτων πάντοτε ο άνθρωπος, ο απλός άνθρωπος της ανάγκης, του πόνου, της αγωνίας αλλά και της ελπίδας. Νιώθεις να γίνεται μια πνευματική θεώρηση των πραγμάτων. Χωρίς τάσεις μισαλλοδοξίας ή ρατσισμού. Εξ άλλου αυτό φάνηκε από την κουβέντα που είχαμε. «Ο άνθρωπος με απασχολεί ανεξάρτητα από το ποιος είναι, τι πιστεύει, τι ιδεολογία πρεσβεύει.» Αναφερόμενος σε ταξίδι του στην Ελλάδα το 1963 κάποιοι τον συμβούλευαν: «Μην τους μιλάς εκείνους γιατί είναι κομμουνιστές.» «Άκουσον, άκουσον,» μας λέει «εγώ ήθελα να αγκαλιάσω τον άνθρωπο όχι τις ιδέες του, γι αυτό και ρώτησα αμέσως: Δηλαδή θεία μου αν πίστευα στο Βούδα δεν θα με δεχόσουν;» «Με τέτοιο φανατισμό πώς θα πάνε μπροστά;» συμπληρώνει.

Πονά πολύ για τον Ελληνισμό. Αναφέρθηκε στη χούντα, στην προδοσία τους στα κυπριακά θέματα αλλά γενικά στην ανικανότητα των πολιτικών να χειριστούν εθνικά θέματα. Έχουμε μια βουλή, είπε, που οι μισοί είναι κλέφτες, απατεώνες, προδότες, πουλημένοι και εγκληματίες. Τι περιμένει κανείς; Κατάντια.

Μίλησε για τα τρία παιδιά του για να ξεφύγει από πράγματα που τον πληγώνουν. Η γυναίκα του Σοφία, γλυκύτατη, μας

φιλοξένησε με παραδοσιακά ελληνικά κουλουράκια και καφέ. «Η Σοφία η άλλη μου αγάπη» μας αναφέρει ο Ν. Νομικός και φαίνεται να λάμπει το πρόσωπό του. Ένας υπέροχος Έλληνας, επηρεασμένος από τον Καβάφη που ήταν και συντοπίτης του, αφού μένανε και οι δυο στη συνοικία του Μαριέτ Πασά, στην οδό Σαρμ Ελ Σείχ, η οποία οδός επισήμως με την συμμετοχή των κυβερνήσεων Ελλάδας και Αιγύπτου, μετονομάστηκε σε οδό «Καβάφη» το 2010. Ο Καβάφης λοιπόν σε μια από τις τρεις συνεντεύξεις που του πήρε ο συγγραφέας Στρατής Τσίρκας είχε πει εκείνο τον ιστορικό λόγο: «Είμαι Ελληνικός». Αυτό το υπέροχο πνεύμα διακατέχει και τον Ν. Νομικό. Είναι γνήσιος Ελληνικός.

Χαρισματικός, με πολύ χιούμορ, ευαίσθητος και μια ψυχή απύθμενη. Μιλά με ξεκάθαρη σκέψη και ζωντανές θύμησες για κάθε στάδιο της πορείας της ζωής του. Η ζωή στην Αλεξάνδρεια, ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, ο χαμός του μικρού αδελφού του, Μάνου, η φυγή από την Αίγυπτο, η εγκατάσταση στην Ελλάδα, η μετανάστευση το 1964 στη Μελβούρνη, στιγμάτισαν και καθόρισαν τη σκέψη του Νομικού. Όλοι αυτοί οι παράγοντες αποτέλεσαν το βάθρο όπου ανέβηκε για να εκφράσει την οδύνη του μέσα από μια λυρική τρυφερότητα.

Το βιβλίο «Αναλαμπές» που εκδόθηκε το 1983 είναι η πρώτη ποιητική του συλλογή. Ακολούθησαν άλλες 7 συλλογές: «Ηχορροές» 1990, «Οραματικές ψηφιδώσεις» 1990, «Η τρίτη μετάδοση» 1993, «Η όγδοη σκιά» 1993 «Το αθέατο ημερολόγιο» 1997, «Ωρες απόλυτες» 1998 και «Ροδάνθημα του δειλινού» 2008. Και βεβαίως έπονται και άλλες συλλογές γιατί η ποίηση του Ν. Νομικού δεν εξαντλείται. Σε μία από τις «Σημειωμένες Διαφάνειες» που δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό Αντίποδες το 2003 διαβάζουμε:

«Μπορεί να ήταν διαφορετικό, των ημερών μου
το ταξίδι, κι επομένως να ήταν και η ζωή μου, σε
άλλη πορεία πλεύσης, όμως λόγω του πολέμου του
1940, και τα τραγικά του γεγονότα, είχα ταλαιπωρήσει
τον προσωπικό μου ναυαγοσώστη, καλή του ώρα,
που άναβε κεριά στο όνομά του η μάνα μου, κι όλο
τον παρακαλούσε να μας φυλάγει, αφού ήταν και
Ταξιάρχης οπλισμένος».

Καταλαβαίνει κανείς ότι όλα τα προσωπικά γεγονότα της ζωής του που δεν ήταν και λίγα, επηρέασαν τον ποιητή και μπήκαν στο μνημονικό του εικονοστάσι από όπου και αντλεί την ποίησή του. Επίσης αναφέρει σε συνέντευξή του με τη Μαρία Ηροδότου για το δύσκολο συμβολισμό που έχει γι αυτόν ο αριθμός 8, ο μήνας του θανάτου του αδελφού του και άλλων οικογενειακών καταστροφών, και εξηγεί και τον τίτλο του ποιήματος «Όγδοη Σκιά». Στην Όγδοη Σκιά διαβάζουμε τους στίχους ενός ονείρου ή μιας πονεμένης μνήμης.

Και γω κρατούσα σφιχτά στο 'να μου χέρι
Τον μικρό μου Εμμανουήλ,
στ' άλλο τη φτωχή μου μάνα και μέσα μου
τ' απέραντα ευχολόγια της μεγάλης
θαλασσοταραχής....

Η μνήμη του αδερφού επεκτείνεται και στους αναγνώστες

του, τ' αδέρφι ή αδέρφια στους οποίους απευθύνει τα μηνύματά του. Η Αλεξάνδρεια επίσης μπαίνει στις αναμνησιακές αναφορές του, η Ελληνιστική Αλεξάνδρεια, η παροικιακή Αλεξάνδρεια, για την οποία εγείρει και τρέφει τη λαχτάρα να τη μεταφυτέψει στη Μελβούρνη, αναπόφευκτα ανεπιτυχώς.

Στη δεύτερη συλλογή του «Ηχοροές και Σύμβολα του Νότου», διαβάζουμε στο εισαγωγικό του σημείωμα: «Τούτη η συλλογή καθελκύστηκε πρόσφατα από το ναυπηγείο της ποιητικής ασκητικότητας, με όλη την αγάπη για τον συνάνθρωπο και με σκοπό να προσφέρει όσο το δυνατό την εσωτερική κατανόηση για την ψυχοπνευματική αλλοτρίωση που υπέστη ο σημερινός άνθρωπος, που ούτε η τεχνολογική πρόοδος, ούτε καμιά πνευματική πειθαρχία μπόρεσαν να τον ανυψώσουν».

Φαίνεται ότι ο ποιητής ως άνθρωπος του πνεύματος έχει επιλέξει την άσκηση της μοναξιάς, τη μορφή ενός προσωπικού πνευματικού ασκητισμού γιατί αισθάνεται αποξενωμένος από την καθημερινή τριβή με τον κόσμο της αδικίας, της καταπίεσης και της εκμετάλλευσης – «το ψυχοφθόρο σκοτάδι που αποπνέει το μεγαλύτερο μέρος της ανθρωπότητας», όπως το αντιλαμβάνεται και το γράφει.

Αισθάνεται πως μόνο μέσα στο διανοητικό ασκητικό του κελί, με τους ποιητές και την ποίηση, μπορεί να διαφυλάξει τον κόσμο του ακηλίδωτο από την απειλή της διαφθοράς, να κρατήσει τη σκέψη ελεύθερη και το όραμα του κόσμου του αναλλοίωτο για να το μεταδώσει στον ευήκουο αναγνώστη του.

Με την «ενδότερη βλέψη» του και τη χρήση μιας προσωπικής χρησμικής γλώσσας, επιχειρεί μian υπέρβαση «του αισθησιακού και του νοητού» για να κατορθώσει για τον εαυτό του και για τον αναγνώστη του μια κατανόηση της ψυχής του κόσμου και της ουσίας της ζωής.

Πάντα χωνόταν στις βιβλιοθήκες του κόσμου ο Ν. Νομικός. Δεν είναι τυχαίο που στην πολύ σύντομη συνάντησή μας, μας ανέφερε τον τρόπο που ταξίδευε στον κόσμο των τεχνών και των

γραμμάτων. Με καράβια που μετέφεραν γκάζι και όχι εμπορικά, γιατί τα εισιτήρια ήταν πολύ φθηνά. Έτσι σ' ένα από τα ταξίδια εκείνα βρέθηκε στην Ολλανδία. Φθάνοντας στο λιμάνι, βγήκε από το καράβι με άλλους τέσσερις ναύτες. Ο ταξιτζής που φωνάζανε ρώτησε σε ποια «καλά σπίτια» ήθελαν να τους πάρει. Α΄ Β΄ ή Γ΄ κατηγορία.

Ο Ν. Νομικός πάντα με το χιούμορ του μας λέει: «Είπα στον ταξιτζή να μας πάει εκεί και θα αποφασίσουμε πού ακριβώς θα πάμε. Φτάνοντας εκεί, κατέβηκαν οι άλλοι τέσσερις ναύτες και εγώ τότε του είπα να με πάρει στη βιβλιοθήκη. Γούρλωσε τα μάτια του, με έβλεπε, με ξανάβλεπε. Ναι, του λέω, γρήγορα και στη βιβλιοθήκη. Φτάνοντας εκεί λοιπόν, κατάφερα μόνο 40 λεπτά να μείνω στη βιβλιοθήκη. Το καράβι άδειασε νωρίς το φορτίο του και έπρεπε να αναχωρήσει». Αυτά μας διηγείται από τα νιάτα του, τότε που κυνηγούσε τη γνώση, έστω και για λίγα λεπτά, όπου και να βρισκόταν ο ίδιος.

Από την επίσκεψη του Ν. Νομικού στη Χίο, στη βιβλιοθήκη της ιστορικής Νέας Μονής της Χίου και γνωρίζοντας τον ασκητικό θεολόγο Ματθαίο Μουντέ που ήταν και ζωγράφος, αγιογράφος, μελωδός και δραματικός θεάτρου, αναφέρεται έκτοτε στο φίλο του: «Φιλιάδελφέ μου Ματθαίε, αναπαυμένος να είσαι στον κόσμο της άκρας ησυχίας». Δεν είναι τυχαίο που αποκαλεί το φίλο του «Φιλιάδελφο» γιατί ο θεολόγος Ματθαίος Μουντές δεν ήταν τυχαίος. Μιλούσαν την ίδια γλώσσα, μέσα από την ποίηση. Κι αυτό φαίνεται από χαρακτηρισμό που δίνει ο Ματθαίος Μουντές για την ποίηση: «Η ποίηση είναι μια έκφραση ευγνωμοσύνης, δίνει προέκταση στην αγάπη και στο Θεό ανάμεσα στο κίνητρο και την υποταγή. Η ποίηση επισημαίνει το αιώνιο παράπονο του παιδιού, τη βαθιά μοναξιά του εργένη, τη μάταιη σκόνη των πράξεων». Οι άλλες διακρίσεις του Ν. Νομικού που θα πρέπει επίσης να αναφερθούν αφορούν τις επιδόσεις της εφηβείας του στον αθλητισμό. Το 1953 πήρε το μετάλλιο Δημοκρατίας ως ο καλύτερος αθλητής «Σφαίρα, Δίσκο, Ελληνορωμαϊκή Πάλη» της Αιγύπτου, εξυψώνοντας το ελληνικό όνομα.

Οι κουβέντες του Ν. Νομικού, η καθαρότητα της σκέψης του, οι μνήμες, οι εμπειρίες από διαφορετικούς κόσμους και τόπους αλλά και το χιούμορ του, πραγματικά σε καθηλώνουν. Μια ύπαρξη ευλογημένη αλλά και πολύ ταλαιπωρημένη μετά τις απανωτές εγχειρήσεις, που δεν του επιτρέπουν μετακινήσεις και μεγάλες διαδρομές. «Στο σπίτι με τη Σοφία μου», όπως μας ομολογεί.

Φεύγοντας, αφού αγκαλιαστήκαμε λες και με γνώριζε από καιρό, δεν μπόρεσα να συγκρατηθώ. Άφησα τα δάκρυστά μου να τρέξουν. Σε λίγες μέρες θα επέστρεφα στην Κύπρο. Δεν ξέρω αν θα ξανασυναντήσω τον άνθρωπο Νίκο Νομικό, αλλά ένα είναι βέβαιο δεν θα τον ξεχάσω ποτέ και θα τον έχω στην καρδιά και στη σκέψη μου. Η αξιοπρέπεια και η ελληνοπρέπεια του θα είναι πάντα χαραγμένη βαθιά μέσα μου.

Με άπειρη εκτίμηση για τον ποιητή Νίκο Νομικό παραθέτω ένα από ποιήματα της ποιητικής του συλλογής «Αναλαμπές»

ΝΗΣΙ ΜΟΥ

Έφυγα με την ελπίδα αγκαλιά
απλώνοντας τη ματιά πέρα
απ' του καραβιού τον ίσκιο
μακριά στον όρμο της λαχτάρας
του πλατύ γιαλού

στ' άσπρο θαλασσοπούλι του Αιγαίου
προσέχοντας τ' ανάγλυφα του βότσαλα
την κάθε του γωνιά και ιστορία
τότε που σφύριξε η ψυχή μου
τρεις απανωτές φορές

στο έχετε γεια
κι ο πόθος έμεινε του γυρισμού
σημάδι στο νησί μου.

Νώντας Τσίτας *Ένας οικουμενικός Έλληνας*

Το τρίμηνο ταξίδι μου στην Αυστραλία ήταν ένα οδοιπορικό γεμάτο γνώσεις και θαυμασμό για τον απόδημο Ελληνισμό. Κάθε συνάντηση με ομογενείς είχε και τη μοναδικότητά της. Έτσι ήταν και η συνάντησή μας με τον αρχιτέκτονα Επαμεινώντα Τσίτα, γνωστός στην παροικία απλά σαν ‘Νώντας’.

Η επίσκεψη με το σύντροφό μου, έγινε στο γραφείο του Νώντα κοντά στη γωνία δυο κεντρικών οδών της Μελβούρνης, των οδών King και La Trobe. Ένα τριώροφο παραδοσιακό κτίριο που από καιρό τώρα έχει ταξινομηθεί στην πολιτιστική κληρονομιά της Αυστραλίας. Είναι ένα αξιόλογο κτίριο που μαρτυρεί το πέρασμα

των δεκαετιών από το χτίσιμό του. Το ισόγειο λειτουργεί σαν εστιατόριο σήμερα, ενώ παλαιότερα ο πατέρας του στέγαζε την επιχείρησή του σαν εμπορευόμενος θαλασσινών τροφών.

Ο πατέρας του Νώντα μετανάστευσε πρώτος και η μητέρα με τα παιδιά ακολούθησαν λίγα χρόνια αργότερα, όταν ακόμη εμείνετο ο εμφύλιος πόλεμος στην Ελλάδα. Η καταγωγή της οικογένειας ήταν το Βαθύ Κοζάνης. Μια περιοχή που ρημάχτηκε πραγματικά από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και τις εμφύλιες διαμάχες. Η πείνα, οι στερήσεις της κατοχής και στη συνέχεια οι εμφύλιες διαμάχες εξάντλησαν τη δύναμη και την αντοχή των ανθρώπων ώσπου στο τέλος πολλοί, μεταξύ αυτών και η οικογένεια του Νώντα γύρεψαν σωτηρία στα ξένα.

Φτάνοντας στην Αυστραλία, ο Νώντας και ο αδελφός του Γιάννης ήταν μικρά παιδιά και έτσι προσαρμόστηκαν γρήγορα στο νέο περιβάλλον. Ο πατέρας και η μητέρα αφού πέρασαν τις γνωστές δυσκολίες των μεταναστών, μετά από πολλές στερήσεις και κόπους κατάφεραν να δημιουργήσουν δική τους επιχείρηση, μια ψαραγορά. Ο πατέρας ήταν ξεχωριστή φυσιογνωμία, δραστήριος, εργατικός, και πάντα πάλευε για το δίκαιο και για μια καλύτερη κοινωνία. Συνοδοιπόρος σε όλα τα δρώμενα της ελληνικής παροικίας, πρόσφερε ακούραστα το χρόνο και τις γνώσεις του για την πρόοδο της ομογένειας. Η μητέρα στήριγμα σε όλες τις δουλειές μέσα και έξω από το σπίτι αλλά υπεράνω όλων υπήρξε MANA. Έδωσε αρχές και αξίες στα παιδιά της που τα βοήθησε να γίνουν χρήσιμοι άνθρωποι στην κοινωνία. Οι γονείς με περηφάνια είδαν τα παιδιά τους να σπουδάζουν και να απολαμβάνουν τα αγαθά της ζωής και πάνω από όλα την ειρήνη. Προόδεψαν στις επιστήμες και στις τέχνες αλλά με μια εσωτερική καλλιέργεια. .

Ο Νώντας με το αφοπλιστικό και χαρούμενο χαμόγελο μας συνεπαίρνει με τις αφηγήσεις και τις εμπειρίες του από τα ταξίδια του στις γειτονιές του κόσμου. Πάντα με τη φωτογραφική μηχανή στο χέρι, έτοιμος να κλείσει στο φακό της τα ήθη και έθιμα των ανθρώπων, το χαμόγελο των παιδιών, την ομορφιά της φύσης. Οι

οικουμενικές αξίες του Νώντα είναι πραγματικά πολύ μεγάλες και η προσφορά του συνεχίζει με την κάθε ευκαιρία. Δημιουργώντας με την τέχνη της φωτογραφίας μοναδικές εικόνες που μιλούν από μόνες τους. Μετά από μια επίσκεψη του στη Κούβα, η οποία είχε ανθρωπιστικό σκοπό, επιστρέφοντας στην Αυστραλία διοργάνωσε με μεγάλη επιτυχία έκθεση φωτογραφίας. Έτσι, παράγοντες της Ελληνικής και Κουβανικής παροικίας καθώς επίσης και της ευρύτερης Αυστραλιανής κοινωνίας είχαν την ευκαιρία να δουν μια αξιόλογη σειρά από φωτογραφίες που απεικόνιζαν τον χώρο και τον τρόπο ζωής των ανθρώπων της Κούβας.

Οι θύμησες του εμφυλίου πολέμου που έζησε μέχρι τα οκτώ του χρόνια, η μεταναστευτική εμπειρία, αλλά και οι οικογενειακές του καταβολές επηρέασαν καθοριστικά τη πορεία της ζωής του. Γενναιόδωρος, με ανήσυχο πνεύμα, αφουγκράζεται τις ανάγκες του κόσμου και ειδικά των παιδιών. Δραστήριος στα θέματα της παροικίας, αλλά και στον επαγγελματικό τομέα σαν αρχιτέκτονας με ειδικότητα στην πολεοδομία, αφήνει έντονα την σφραγίδα του

στην πόλη όπου ζει.

Το έργο του οπωσδήποτε θα το συνεχίσουν και τα παιδιά του προσφέροντας τις γνώσεις τους, το καθένα στον χώρο που εργάζεται, καθώς επίσης και στην ευρύτερη κοινωνία της χώρας. Ο οικουμενισμός του συνεχίζεται σε πιο ψηλά επίπεδα. Το ψωμί της ξενιτιάς, πικρό κι αν ήταν για τη πρώτη γενιά, τώρα έγινε γλυκό και η καινούργια γενιά μπορεί να απολαμβάνει ευημερία και πρόοδο, χωρίς όμως να ξεχνά τις αρχές που χαρακτήριζαν τους προπάτορές των.

Το καλό φαγητό στο ισόγειο του κτιρίου με κινέζικη κουζίνα έδωσε και αφορμή για συνομιλία γύρο από τα προβλήματα της ομογένειας, ειδικά των ηλικιωμένων γονιών που ένας – ένας φεύγει από τη ζωή, με τη νοσταλγία να κυριαρχεί ακόμη τη σκέψη τους. Καλός γνώστης της πολιτικής κατάστασης, ο Νώντας μιλά ήπια, χωρίς δόγμα ή φανατισμό. Οι γνώσεις του σε κοινωνικά θέματα και η διαύγεια της σκέψης του πραγματικά εντυπωσιάζουν. Σαν καλός ταξιδιώτης επισκέφθηκε και την Κύπρο και θαύμασε τις ομορφίες της υπαίθρου και τους αρχαιολογικούς χώρους.

Μνημόνευση στον Σταύρο Τσίτα, πατέρα του Νώντα

Η αναφορά στον πατέρα του που, εκτός από την καθημερινή εργασία και τα κοινοτικά ζητήματα, έγραφε ποίηση και γνωμικά μας προκάλεσε ακόμη περισσότερο θαυμασμό. Ανέβηκε στο γραφείο του και σε λίγο επέστρεψε με ένα φάκελο γεμάτο χειρόγραφα, όλα πονήματα του πατέρα του. Διαβάζοντας μερικά δεν ήθελα να σταματήσω. Ένας άνθρωπος με τον τιτάνιο αγώνα της επιβίωσης της οικογένειάς του, να βρίσκει χρόνο να φιλοσοφεί, να στοχάζεται, να ερμηνεύει πράγματα και καταστάσεις και να γράφει ποίηση! Αυτό κι αν είναι θαυμάσιο.

Ο γραφικός χαρακτήρας, η γραμματική, η σύνταξη του γραπτού λόγου αλλά και η έκφραση ήταν σπουδαία. Λογοτεχνικά διαμάντια φυλαγμένα σ' ένα φάκελο. Ο πόνος, οι δυσκολίες, η

καθημερινότητα, η κοινωνική συνάφεια να του δίνουν έμπνευση και να γράφει σαν να κρατά ημερολόγιο. Να σατιρίζει, να αυτοσαρκάζεται, να κάνει κριτική, να εκθειάζει την ελευθερία και την αγάπη. Να ορίζει και να ερμηνεύει έννοιες όπως Καπιταλισμός, Αριστοκρατία, Αστική τάξη, Κλήρος, Εργατιά, Κοινωνική Δικαιοσύνη, Παράδεισος κλπ. Άνθρωπος της σκληρής δουλειάς, αλλά και συγγραφέας μαζί. Χάρισμα μοναδικό!

Το θεωρώ τιμή μου που μου δίνεται η ευκαιρία να παραθέσω λίγα μόνο από τα γνωμικά και δύο από τα πολλά ποιήματά του Σταύρου Τσίτα:

- Ο πλούτος δεν είναι πάντοτε πρόοδος. Είναι πάντοτε πλούτος.
- Αλίμονο σου όταν αρχίσεις να ζεις με αναμνήσεις. Εγήρασες.
- Υπάρχει κάτι χειρότερο από το σκότος των οφθαλμών. Το μίσος. Το σκότος της ψυχής.
- Ούτε υπάρχει μηδέ θα υπάρξει στον κόσμο ισότητα. Υπάρχει όμως, πρέπει να υπάρχει ισορροπία.
- Έχε εμπιστοσύνη εις τη λεγόμενη Θεία Οικονομία.
- Ο Θεός. Το ηθικόν στήριγμα της συνειδήσεως σου.
- Η τύχη σου είναι έργον των χειρών σου.
- Μάθε τι αξίζεις Άνθρωπε, γίνε ο Θεός του εαυτού σου.
- Η γενναιότητα της ψυχής = αληθής ανδρεία.
- Ο νους στολίζει τα πάντα.

ΠΑΙΔΙ ΜΟΥ
24/10/1979

Γιατί παιδί μου βασανίζεσαι
Το μπλέξιμο είναι τρανή αρρώστια
Σφίξε την καρδιά σου μη σεκλετίζεσαι
Μάθε τα γραφτά της ζωής πρώτα
Μιας γενεάς περήφανης γόνος είσαι
Διώξε τα μεγάλα τελώνεια.

Έτσι αρχίζει η καινούργια ζωή
Κι η ψυχή
Όχι φυλακισμένη

Στο γυαλί
Κι η σκέψη ελεύθερη
Απ' τη πανώρια μουσική.

Της χαράς θα λάμψει ο ήλιος
Σαν προβάλλει την αυγή
Είπα! Άκουσες! Ασκλάβωτος
Θα είσαι εσύ.
Χτίστης είσαι, οικοδόμος,
Ξαναχτίσε οικοδομή.

Απ' της μάγισσας τα δίχτυα
Ξεπετάξου με θυμό
Μίσησε και τράβα ίσια
Στον καινούριο το ρυθμό
Σιντριβάνια και λυχνάρια
Θα στηθούν στον ουρανό.

Πρωταγώκητος δεν είσαι
Μη το ντρέπεσαι το φως
Τα παιδιά, παιδιά σου θα' ναι
Και δεν ήρθε ο σεισμός
Κι οι κουρσάροι και Αλαμάνοι
Ένας είναι ο γραικός.

ΤΟ ΨΩΜΑΚΙ

Εγώ πάπυρο δεν κατέχω
Τη ζεστασιά της γνώσης την πήρα απ' το φως
Κι αν η φλόγα της μάθησης έχει λάμψει
Και βγήκα ακέραιος
Είναι γιατί
Σάρκα και ψυχή είναι μαζί.

Ο ήλιος ανεβαίνει και γέρνει
Με τον ίδιο ρυθμό
Γλυκοχαράζει η Αυγή
Ροδίζει στις δύσης το δρόμο
Για να παίξει το αέναο βιολί

Μιας μοίρας ανοίπωτης το Νόμο.

Από παιδί με το χαρτί στο χέρι
Ό,τι νάσαι
Διαβάζοντας και με την πείρα απ' τη ζωή
Στο χαρτί γραμμένα
Ανεβαίνουμε τα σκαλοπάτια της Γνώσης
Κι έτσι όλα είναι ειπωμένα.

Και Πατρίδα μια είναι η γη
Η τροφοδότρα
Όλοι να ζήσουμε
Σ' ένα πανηγύρι χωρίς λιοπύρι
Ένα στόμα να κυρήσει ΕΙΡΗΝΗ

Κι αν προβάλει του πολέμου η φοβέρα
Των τσιγγούνηδων η μανία
Σεις! Ω Άντρες! Του μόχθου ενωθείτε
Διώξτε πέρα
Το χρυσάφι
Για λίγο δα ψωμάκι.

Ένα μικρό δείγμα από τα γραπτά του μεγάλου αυτού βιοπαλαιστή και φιλόσοφου που με τα λιγοστά γράμματα που ήξερε έβαξε τις λέξεις στη σειρά όπως τις ένιωθε και έφτιαχνε αποφθέγματα, γνωμικά και ποιήματα γεμάτα ιδέες και αξίες. Ελπίζω να τα δούμε κάποια μέρα δημοσιευμένα και ο φάκελος εκείνος να ταξιδέψει γιατί μέσα του κρύβει σοφία και γνώση. Να 'ναι καλά εκεί όπου βρίσκονται αυτές οι ευλογημένες ψυχές που στο πέρασμα τους από αυτή τη Γη άφησαν πίσω τους σε μας μεγάλες παρακαταθήκες.

Πίστις, Ελπίς, Αγάπη

Τρεις λέξεις σύμβολα των απανταχού Καστελλοριζίων

Η Πίστη, η Ελπίδα και η Αγάπη, είναι τρεις λέξεις «κλειδιά» που παντού και πάντοτε συνόδευσαν τους Καστελλοριζίους, και τους βοήθησαν να αντισταθούν στις αντίξοες συνθήκες που είχαν να αντιμετωπίσουν από τις αρχές του 20ου αιώνα.

Από τα διαβάσματά μου σχετικά με το Καστελλόριζο, και από ιστορίες που άκουσα από Καστελλοριζιούς της Μεμβούρνης, παραθέτω ορισμένες επιλογές που ελπίζω να κινήσουν το ενδιαφέρον και των δικών μου αναγνωστών.

Διαβάζοντας το περιοδικό που οι Καστελλοριζιοί της Μεμβούρνης εξέδωσαν για τα 80 χρόνια από την ίδρυση του

Kastellorizian Association of Victoria (1925-2005), έμαθα πάρα πολλά για τη δράση και δημιουργικότητα αυτής της κοινότητας που ήταν από τις πρώτες που ιδρύθηκαν στην Αυστραλία. Στο εξώφυλλο του περιοδικού βλέπομε μια απεικόνιση της Κυράς της Ρω, πράγμα που δεν με εκπλήττει. Η θρυλική Καστελλορίζια έγινε σύμβολο Ελληνικότητας των απανταχού Καστελλοριζίων.

Οι Καστελλορίζιοι της Μελβούρνης, ευαισθητοποιημένοι σε κοινωνικά και πολιτικά θέματα, έβαλαν στο εξώφυλλο του περιοδικού τους και την Αυστραλιανή σημαία για να συμβολίζει την περηφάνια τους σαν Αυστραλοί πολίτες.

Αυτό που χαρακτήριζε τους κατοίκους του Καστελλόριζου από τα παλιά χρόνια ήταν η αρχοντιά και η αγάπη που είχαν για το νησί τους. Οι άντρες ήταν θαλασσινοί, και πολλοί από αυτούς караβοκύρηδες και με τα πλοία τους εμπορευόνταν σε χώρες της Μεσογείου και της Μαύρης Θάλασσας. Οι γυναίκες έμεναν στο νησί με τα παιδιά και περίμεναν να έλθει ο χειμώνας για να επιστρέψουν οι άντρες τους κουβαλώντας τα αναγκαία για την οικογένειά τους. Είχαν βέβαια τις ασχολίες τους με την υφαντική, ραπτική και γενικά τη χειροτεχνία. Αρχόντισσες, αλλά δραστήριες και δυναμικές αλληλοβοηθούνταν λόγω της απουσίας των αντρών, αφού και οι νέοι ασχολούνταν με την αλιεία σφουγγαριών.

Όμως οι συνθήκες που επικρατούσαν λόγω της συνεχούς κατοχής, των πολέμων και αναταραχών, έκαναν τη ζωή δυσβάστακτη. Έτσι άρχισε η φυγή σε χώρες μακρινές. Το νησί άδειαζε σιγά-σιγά από νέους ανθρώπους, με μια αλυσιδωτή μετανάστευση των αντρών αρχικά και αργότερα των γυναικόπαιδων.

Το Καστελλόριζο ήταν από τα πρώτα ελληνικά νησιά που έστειλε τόσους πολλούς νέους ανθρώπους στη ξενιτιά. Δραστήριοι όπως χαρακτηρίζονται, δημιούργησαν και έγραψαν ιστορία στη νέα τους πατρίδα. Πώς να μην αισθανόμαστε περήφανοι για όσα κατάφεραν, και που εξακολουθούν να κρατούν στις καρδιές τους τη φλόγα της ελληνικής ψυχής και την ανάμνηση της πατρώας

γης! Πολίτες τώρα της Αυστραλίας, αποτελούν γέφυρα φιλίας μεταξύ των δύο λαών. Εργάστηκαν σκληρά και αναδείχτηκαν σε πολλούς και διάφορους τομείς της κοινωνίας: στην οικονομία, την πολιτική, τις επιστήμες, αλλά και στις τέχνες και τον πολιτισμό. Ο καθένας τους κουβαλά μέσα του και μια Οδύσσεια που την κληρονόμησε από τους προγόνους τους. Οι δυσκολίες των προγόνων τους για την επιβίωση και οι ηράκλειες προσπάθειες να ανταπεξέλθουν, τους έγινε πυξίδα της ζωής.

Οι πρώτοι Καστελλοριζιοί έφτασαν στην Αυστραλία περί το 1900, ίσως και πιο πριν. Ακολούθησε μια αλυσιδωτή μετανάστευση, αρχικά προς το Περθ, πρωτεύουσα της Δυτικής Αυστραλίας, όπου το 1912 ιδύθηκε η πρώτη παροικιακή οργάνωση με το όνομα «Καστελλοριζιανή Αδελφότητα».

Η ζωή στην Αυστραλία και μάλιστα γύρω στο 1916 αποτελεί από διάφορες απόψεις ένα σημαντικό σταθμό στην εξέλιξη της Ελληνοαυστραλιανής παροικίας. Η περίοδος χαρακτηρίζεται από ρατσιστικές εκδηλώσεις. Κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο πολλοί Αυστραλοί εκδηλώνονταν κατά των Ελλήνων και των ελληνικών επιχειρήσεων διότι τους θεωρούσαν φίλους της Γερμανίας λόγω της φιλογερμανικής στάσης του βασιλιά Κωνσταντίνου. Έτσι, η βία το 1916 κατά των ελληνικών καταστημάτων στο Περθ, και σε άλλες πόλεις της Αυστραλίας δυσκόλεψε πάρα πολύ την ζωή των Ελλήνων μεταναστών. Παρ' ότι είχε γίνει απογραφή όλων των Ελλήνων για τις ασχολίες και την ιδεολογία τους και χαρακτηρίζονταν ως φιλήσυχοι κάτοικοι, αυτό δεν σταμάτησε τους διωγμούς και τις βιαιότητες. Μάλιστα, με την επιστροφή των στρατιωτών από το μέτωπο κλιμακώθηκαν οι βιαιότητες.

Αρκετοί Καστελλοριζιανοί είχαν λάβει μέρος στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, όπως οι Con Michael Kailis, και Steve V. Kakulas που επιστρατεύτηκαν σαν Αυστραλοί υπήκοοι. Στο Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, τριάντα τουλάχιστον Καστελλοριζιοί έλαβαν μέρος σαν Αυστραλοί πολίτες. Επίσης, γυναίκες ντυμένες με την παραδοσιακή τους φορεσιά με τα παιδιά τους ντυμένα με

τη φουστανέλα, μάζευαν λεφτά για τις ανάγκες του πολέμου, ή πρόσφεραν τις υπηρεσίες τους όπου χρειαζόταν.

Από τα πρώτα χρόνια της παρουσίας τους στη Δυτική Αυστραλία δούλεψαν σκληρά και πολλοί από αυτούς έζησαν σε άθλιες συνθήκες κάνοντας όποια δουλειά τους προσφερόταν. Ασχολούνταν με διάφορες επιχειρήσεις, όπως εστιατόρια, κάφε, ξενοδοχεία, ζαχαροπλαστεία, μανάβικα, ψαράδικα, ή είχαν καταστήματα μιλκ μπαρ αλλά αρκετοί ήταν και πλανόδιοι έμποροι. Πολλοί επίσης ασχολήθηκαν με την κοπή ζαχαροκάλαμου στα βόρεια της χώρας όπου οι συνθήκες ήταν πολύ δύσκολες. Πολλοί έχασαν δάχτυλα ή κινδύνεψαν από τα φίδια.

Οι πρώτοι Καστελλορίζιοι μετανάστες είχαν ακόμη ένα πρόβλημα, σαν Ιταλοί υπήκοοι που ήταν τον τότε καιρό. Η Ιταλική πρεσβεία δεν ήταν διατεθειμένη να βοηθήσει στα προβλήματα των μεταναστών από τα Δωδεκάνησα λόγω της ελληνικής τους καταγωγής κι αυτό συνεχίστηκε μέχρι το 1948 που έγινε η Ενσωμάτωση.

Στο Περθ, πατρική φιγούρα των ελλήνων επιχειρηματιών ήταν ο εργοστασιάρχης τσιγάρων Πέτρος Μιχελίδης. Είχε γεννηθεί στο Καστελλόριζο το 1882 και μετανάστευσε στο Περθ το 1904. Το 1916 ο Μιχελίδης διορίστηκε Επίτιμος Πρόξενος της Ρωσίας και της Γαλλίας, αργότερα εκλέχτηκε Πρόεδρος της Ελληνικής Ορθόδοξης Κοινότητας του Περθ και ακόμη αργότερα διορίστηκε επίτιμος Πρόξενος της Ελλάδας στο Περθ.

Σήμερα τα παιδιά, εγγόνια και δισέγγονα των Καστελλοριζίων ζουν σε όλες τις πολιτείες της Αυστραλίας. Έχοντας πάντα στην καρδιά τους την κληρονομιά, την πίστη και τις παραδόσεις τους, πάντα ενωμένοι σαν μια αλυσίδα, και με πυξίδα το εμπορικό μυαλό των προγόνων τους καταφέρνουν να βρίσκονται σε πολύ ψηλά οικονομικά, κοινωνικά και καλλιτεχνικά επίπεδα. Είναι ένα κομμάτι του Ελληνισμού πολύ ξεχωριστό, που το χαρακτηρίζει η θέληση και ο δυναμισμός να αγωνίζονται, να αντέχουν και να υπομένουν αλλά στο τέλος να κερδίζουν.

Καστελλόριζο – Μια σύντομη Ιστορική αναδρομή

Η ιστορία του Καστελλόριζου έρχεται από τα βάθη των αιώνων, Νεολιθική, Μεσομινωϊκή, Δωρική εποχή, αργότερα Οθωμανική κατοχή από το 1523-1821. Στα νεώτερα χρόνια 1915-1921 κάτω από Γαλλική κατοχή, αργότερα Ιταλική κατοχή 1921-1943, το 1943-1947 κάτω από Βρετανική Διοίκηση και τελικά το 1948 ενσωματώθηκε με την Ελλάδα.

Λόγω των ιδιαιτεροτήτων που επικρατούσαν στο νησί από τα πολύ παλιά χρόνια οι νησιώτες αυτοί ταξίδευαν και εμπορεύονταν με τα καράβια τους στη Μεσόγειο και έλειπαν για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Από το 1813, το νησί γνωρίζει οικονομική ανάπτυξη λόγω του εμπορίου μέχρι τη Μαύρη Θάλασσα. Αυτή την περίοδο υπήρχαν 450 ναυτικοί σε 30 πλοία με συνολική χωρητικότητα 3600 τόνους.

Με την Ελληνική Επανάσταση, γυναίκες και παιδιά έφυγαν για άλλα νησιά για να αποφύγουν τυχόν βιαιότητες από τους τούρκους. Το 1830, κάτω από το Πρωτόκολλο του Λονδίνου, παραχωρήθηκε στην Τουρκία με ανταλλαγή την Ενία. Έτσι το νησί ξαναπαίρνει στη κατοχή της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Το 1833 ο Σουλτάνος με φερμάνι έδωσε ειδική προστασία στο νησί. Έτσι μ' αυτές τις συνθήκες από το 1840-1860 ήταν τα πιο ειρηνικά και παραγωγικά για τον νησιώτικο πληθυσμό των Καστελλοριζιανών. Εκείνα τα χρόνια ο πληθυσμός από 3500 έφτασε στις 8500 χιλ. Κτίστηκαν σχολεία, εκκλησίες νοσοκομεία και άλλα κοινοφελή κτίρια από τοπικούς παράγοντες.

Ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος επηρέασε τους Καστελλοριζιανούς ναυτικούς εμπορευόμενους κάτω από την τούρκικη σημαία. Οι Ιταλοί κατέλαβαν τα Δωδεκάνησα. Τα νησιά αυτά καλωσόρισαν τους Ιταλούς σαν ελευθερωτές. Οι Καστελλοριζιανοί απαγοητεύτηκαν που δεν «ελευθερώθηκαν» από τους Ιταλούς, γιατί με το κίνημα των Νεοτούρκων και την επικράτησή τους το 1908, άρχισαν και τα δεινά των κατοίκων του νησιού. Φορολογίες, κατάργηση προνομίων, καταπάτηση

ελευθεριών, κατάργηση της ελληνικής γλώσσας και τόσα άλλα που εφεύραν οι Νεότουρκοι. Εξαγριωμένοι Τούρκοι έκλειναν τα τούρκικα λιμάνια για να μην εμπορευούνται οι κάτοικοι του μικρού αυτού νησιού. Ως αποτέλεσμα, ο πληθυσμός από 9000 το 1910 έπεσε στους 4000 το 1912. Το 1913 γίνεται ξεσηκωμός χωρίς καμία βοήθεια από το ελληνικό κράτος. Το νησί βρισκόταν σε αναστάτωση. Τα εμπορικά πλοία ήταν καθηλωμένα στο λιμάνι και κάτω από αβέβαιο πολιτικό κλίμα, αλλά και τεράστιο οικονομικό πρόβλημα λόγω έλλειψης τροφίμων. Οι τοπικές αρχές απέτυχαν να φέρουν σταθερότητα και έτσι φτάνοντας το 1914 ξέσπασε ο πόλεμος.

Οι Έλληνες προσπάθησαν το 1915 να στείλουν το πολεμικό πλοίο «Ελλη» να ελευθερώσει το νησί, όμως δύο γαλλικά πλοία έφτασαν πριν από το ελληνικό και κατέλαβαν το νησί. Έτσι από το 1915 μέχρι το 1921 το νησί είναι κάτω από γαλλική κατοχή. Πάντως, ο πληθυσμός ανάσανε ξανά και τα πλοία ταξίδευαν τώρα με γαλλική σημαία. Έγιναν έργα αρκετά αυτή την περίοδο, νοσοκομεία, δρόμοι και δεξαμενές για αποθήκευση νερού. Το 1917 το νησί υπέφερε και πάλι όταν το γερμανοτουρκικό πυροβολικό επιτέθηκε στα πλοία στο λιμάνι του νησιού όπου και βυθίστηκαν αρκετά. Πολλοί οι κάτοικοι του νησιού κατέφυγαν στην Αίγυπτο και Κρήτη. Το 1917 οι Γάλλοι μαζί με τους εναπομείναντες κατοίκους έκαναν έργα για αντιαεροπορική κάλυψη. Η Συνθήκη των Σεβρών το 1920 βρίσκει το νησί αυτόνομο αλλά μόνο για λίγο, γιατί οι Ιταλοί επωφελήθηκαν της κατάστασης και το κατέλαβαν το Μάρτιο του 1921. Η ελληνοτουρκική σύρραξη το 1921 χειροτέρεψε την κατάσταση και τελικά με την συνθήκη τη Λοζάνης το 1923 το νησί πέρασε στα χέρια των Ιταλών.

Η ιταλική κατοχή από το 1921 μέχρι το 1943 χαρακτηρίζεται πολύ σκληρή για τους εναπομείναντες κατοίκους. Χωρίς πολιτικά δικαιώματα και χωρίς τα παιδιά να μπορούν να μιλούν ελληνικά στην τάξη καθώς το εκπαιδευτικό σύστημα ήταν κάτω από τον έλεγχο των Ιταλών. Έτσι επήλθε μαρasmus σ' όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής. Το 1926 ισχυρός σεισμός προκάλεσε

καταστροφές σε μεγάλη κλίμακα. Παρ' όλα αυτά υπήρξαν και κάποια οφέλη από την ιταλική κατοχή. Η ναυτικές επικοινωνίες με τα άλλα νησιά της Δωδεκανήσου, οι ταχυδρομικές υπηρεσίες και η τηλεφωνική επικοινωνία είχαν βελτιώσει της συνθήκες των νησιωτών αλλά αυτά τα προγράμματα δεν ήταν αρκετά. Το 1933 λόγω των υψηλών δασμών των τελωνείων στο αλεύρι, ζάχαρη, καφέ, πετρέλαιο και λάδι ανάγκασε τους κατοίκους, και πρωτοστάτες ήταν γυναίκες, να ξεσηκωθούν εναντίον των αρχών με απαίτηση να παραιτηθεί ο Κυβερνήτης. Δεν κατάφεραν και σπουδαία πράγματα αλλά το επεισόδιο τις κατατάσσει στην ιστορία του νησιού σαν «Μουζάνες»

Έτσι μέσα σ' αυτές τις συμπληγάδες της Ιστορίας, η διαρροή του πληθυσμού προς νέες πατρίδες συνεχιζόταν αμείωτη. Ο πληθυσμός με την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου απέμεινε στους 1386 κατοίκους και οι περισσότεροι ηλικιωμένοι. Το Φεβρουάριο του 1940 Βρετανοί αλεξιπτωτιστές κατέλαβαν το νησί. Από το 1943 μέχρι το 1947 το νησί βρίσκεται κάτω από Βρετανική διοίκηση. Όταν το Σεπτέμβρη του 1943 η Ιταλία παραδόθηκε στους συμμάχους, οι βρετανοί άρχισαν να φτάνουν, ανυπόμονοι να πάρουν τις κτήσεις των Ιταλών. Στη συνέχεια, το νησί υπέφερε από γερμανικούς βομβαρδισμούς από τον Οκτώβριο μέχρι τον Νοέμβριο του 1943.

Από όλη αυτή την εκρηκτική κατάσταση και βομβαρδισμούς 1000 περίπου κάτοικοι μεταφέρονται στην Κύπρο και αργότερα στη Παλαιστίνη σε στρατώνες των Βρετανών. Έμειναν εκεί μαζί με 14000 άλλους Έλληνες πρόσφυγες από Σάμο και άλλα νησιά της Δωδεκανήσου. Η εκκένωση αποδείχτηκε καταστροφική για τους Καστελλοριζιανούς. Με τη λανθασμένη πληροφόρηση ότι θα επέστρεφαν σύντομα, πολλοί άφησαν προσωπικές περιουσίες και οικογενειακά κειμήλια στα σπίτια τους. Τα περισσότερα σπίτια καταστράφηκαν από τους βομβαρδισμούς. Ακόμη πιο καταστροφικό γεγονός ήταν η φωτιά στις 7 Ιουνίου 1944 στις αποθήκες καυσίμων των Βρετανών. Με τις ψηλές θερμοκρασίες του καλοκαιριού, η επέκταση της φωτιάς ήταν ραγδαία. Αρχισε

από σημείο της παραλίας που ήταν οι δεξαμενές και ξαπλώθηκε σε όλη τη πόλη. Η καταστροφή ήταν ολοκληρωτική.

Όταν τέλειωσε ο πόλεμος τα Δωδεκάνησα έμειναν κάτω από Βρετανικό έλεγχο αλλά οι κάτοικοι παρέμειναν Ιταλοί υπήκοοι. Το Καστελλόριζο ήταν κατεστραμμένο και οι Βρετανοί παρέμειναν να βοηθήσουν τους επιστρέφοντες πρόσφυγες. Οι πρώτοι 50 επέστρεψαν από την Τουρκία τον Ιούλιο του 1945. Ακολούθησαν 151 από Ναζαρέτ στις 13 Ιουλίου και μερικοί παρέμειναν στη Στρογγυλή. Σύνολο κατοίκων 192. Αρχισαν δειλά - δειλά να ξαναχτίζουν τα σπίτια τους προμηθευόντάς τους υλικά οι Βρετανοί. Το καλοκαίρι του 1945, 70 Καστελλοριζιανοί παρέμειναν στην Κύπρο, οι περισσότεροι στην Πάφο και τουλάχιστον 640 στην Παλαιστίνη. Στις 29 Σεπτεμβρίου 494 Καστελλοριζιανοί που ήταν στην Παλαιστίνη, επιβιβάστηκαν στο Βρετανικό πλοίο SS Empire Patrol για επιστροφή στο νησί. Ανοικτά του Port Said το πλοίο πήρε φωτιά και βυθίστηκε πολύ γρήγορα οδηγώντας στον τραγικό θάνατο 32 Καστελλοριζιανούς πρόσφυγες.

Η αβεβαιότητα για το μέλλον του Καστελλόριζου συνεχίστηκε με πολύ ασυνήθιστο τρόπο. Αρχικά οι Βρετανοί δήλωσαν ότι τα Δωδεκάνησα θα έπρεπε να επιστρέψουν στην Ελλάδα εκτός από το Καστελλόριζο που έπρεπε να δοθεί στην Τουρκία. Οι θέσεις και οι αναθέσεις συνεχίζονταν μέχρι που επικράτησε η άποψη ότι μια εξαίρεση και απόσπαση του Καστελλόριζου από τα Δωδεκάνησα θα ήταν πολύ επικίνδυνη υπόθεση, γιατί ο πληθυσμός είναι ολοκληρωτικά Έλληνες. Επίσης και η Ελλάδα έκαμε παραστάσεις και απαίτησε το νησί. Τελικά το Καστελλόριζο δόθηκε στην Ελλάδα στις 15 Φεβρουαρίου 1947.

Η ειρωνεία σ' όλη αυτή την ιστορία είναι ότι το νησί δόθηκε στην Ελλάδα όταν ο πληθυσμός του μετανάστευσε σε άλλες χώρες. Το 1946 ο πληθυσμός του νησιού ήταν 655 και συνεχώς μειωνόταν. Ποιος θα επέστρεφε σε ολοκληρωτικά κατεστραμμένο νησί; Οι εποχές άλλαζαν με γρήγορους ρυθμούς και οι φυσικοί κάτοικοι ταλαιπωρήθηκαν αφάνταστα. Οι περισσότεροι ήχαν

φύγει για Αυστραλία, Αμερική, Βραζιλία, Αγγλία και Αφρική.

Γνωρίζοντας ότι το Καστελλόριζο ήταν, είναι και θα είναι μοναδικό στρατηγικό σημείο για την Ελλάδα, θα έπρεπε να τύχει περισσότερης προσοχής από τους πολιτικούς και στρατιωτικούς σχεδιασμούς, αλλά οι εμφύλιες διαμάχες της εποχής εκείνης δεν επέτρεπαν στην Ελλάδα να διεκδικήσει πιο γρήγορα το νησί.

Οι καιροί όμως αλλάζουν. Από το 1970 το Καστελλόριζο αρχίζει να βρίσκει ξανά την αίγλη του. Συντηρήσεις σπιτιών, ξενώνες αρχίζουν να λειτουργούν και ο τουρισμός βοηθά σιγά-σιγά ώστε να αναπτυχθεί το νησί. Από το 1980 δια θαλάσσης και αεροπορικώς φτάνουν Ελληνοαυστραλοί με καταγωγή από το θρυλικό αυτό νησί. Ανακαινίζουν τα πατρικά ή προγονικά σπίτια τους και ψάχνουν την ιστορία τους.

Το Καστελλόριζο σήμερα

Το Καστελλόριζο έχει γίνει τουριστικός προορισμός, ειδικά για όλους εκείνους που οι ρίζες τους ξεκινούν από το σπουδαίο αυτό νησί αλλά και για Ιταλούς που ιστορικά σχετίζονται με το Καστελλόριζο. Το καλοκαίρι ειδικά έρχονται πολλοί Καστελλοριζιανοί δεύτερης τρίτης και τέταρτης γενεάς για να γνωρίζουν το νησί των προγόνων τους. Εξ άλλου όπως οι ίδιοι δηλώνουν: «Πάντα έφευγαν αλλά πάντα επέστρεφαν». Επιστρέφουν σαν επισκέπτες βέβαια, λίγοι παραμένουν μόνιμα, αλλά το σίγουρο οι καταβολές των ανθρώπων αυτών είναι πολύ δυνατές. Έχουν ένα μοναδικό τρόπο να γνωρίζονται μεταξύ τους. Αναφέροντας απλά το όνομα της οικογένειας βρίσκουν και το γενεολογικό τους δέντρο. Πολλοί Καστελλοριζιοί παντρεύονται μεταξύ τους για να κρατήσουν τα γονιδιά τους ίσως ατόφια Καστελλοριζιανά. Αν και Αυστραλοί πια δεύτερης, τρίτης και τέταρτης γενεάς δηλώνουν Καστελλοριζιανοί. Μπορεί οι πιο πολλοί να μιλούν λίγες μόνο λέξεις ελληνικά, αλλά το πνεύμα, η σκέψη, η καρδιά τα συναισθήματα, αλλά και το Καστελλοριζιανό

εμπορικό μυαλό μεγαλουργούν. Κι αυτό γιατί είναι το νησί της πίστης, της ελπίδας και της φιλανθρωπίας. Η δύναμή τους προέρχεται από την ενότητα και την αλληλοβοήθεια που τους χαρακτηρίζει.

Οι δεσμοί που ενώνουν τους Καστελλοριζιανούς είναι η κοινή καταγωγή, τα ήθη και έθιμα αλλά και η αγάπη γι αυτό το βραχώδες νησί όπου και προέρχονται. Αυτό το πνεύμα εμπνέει και διακατέχει τους απανταχού Καστελλοριζιανούς, που πάντα πιστεύουν ότι και αν έφυγαν από τη βραχονησίδα τους πάντα είναι εκεί με ένα ξεχωριστό τρόπο.

Η επίσκεψη της Μαρίας Jetter στο Καστελλόριζο

Το Καστελλοριζιανό πνεύμα είναι διάχητο στη διήγηση της Μαρίας Jetter, κόρης του Τσίκου και Γλυκερίας Δημητρίου, γεννημένη στη Μελβούρνη, που τώρα ζει με το σύζυγό της John στην Ελβετία:

«Η επίσκεψή μου στο Καστελλόριζο ήταν μοναδική εμπειρία. Οι συντηρήσεις και το κτίσιμο των παλιών κτιρίων είναι φανταστικές. Θυμάμαι την πρώτη μου επίσκεψη το Μάιο του 1982, όπου η καταστροφή του νησιού ήταν ακόμα εκεί με τα σπίτια χωρίς οροφές και έβλεπες τότε γκρεμισμένα σπίτια και τοίχους. Όλα άλλαξαν τώρα, συντηρήσεις, ξαναχτίστηκαν τα παλιά αρχοντικά και όλα σχεδόν έχουν αποκατασταθεί. Η παραλία και το λιμάνι είναι μοναδικά σε ομορφιά. Καθαρή θάλασσα με ένα γαλάζιο φωτεινό χρώμα σε καλεί να την απολαύσεις και στην παραλία σε περιμένουν οι ταβερνούλες με φρέσκο ψάρι. Η πρώτη γλώσσα που ακούς τώρα φαίνεται να είναι η αυστραλέζικη. Υπάρχουν Καστελλοριζιανοί από το Perth σκορπισμένοι παντού στο νησί.

Φτάσαμε με καράβι και γυρίσαμε όλο το νησί, το είδαμε, το ζήσαμε και δεν θέλαμε να φύγουμε, ενώ αρχικά νομίζαμε ότι τρεις μέρες θα ήταν πάρα πολλές. Το κατατάξαμε σε ένα από

τα καλύτερα ελληνικά νησιά που είχαμε επισκεφθεί. Θέλαμε να μείνουμε περισσότερο και να το απολαύσουμε. Κι αυτό κάναμε. Τα δρομάκια, τις ταβέρνες, τη θάλασσα, την ομορφιά των παραδοσιακών κτιρίων, γνωρίζοντας και την ιστορία του νησιού, άφηνα τη σκέψη μου να βρίσκει τα λόγια και τις διηγήσεις του πατέρα μου και της μητέρας μου για το Καστελλόριζο. Τους ζούσα μέσα από τη σκέψη μου, και χανόμουν στην ιστορία, στην κουλτούρα και στην ομορφιά της διήγησης των γονιών μου. Επισκεφθήκαμε κάθε σημείο του νησιού.

Ρώτησα στο δημαρχείο για να βρω το σπίτι της γιαγιάς μου. Ο υπάλληλος εκεί με διαβεβαίωσε ότι δυστυχώς όλα τα αρχεία έχουν καταστραφεί κατά τον βομβαρδισμό στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Επισκεφθήκαμε το νεκροταφείο, τα εκκλησάκια, το μπρούτζινο άγαλμα της «Κυράς της Ρω», όλα τα αρχαία μνημεία και θησαυρούς του νησιού. Στη συνέχεια επισκεφθήκαμε το Μουσείο του νησιού όπου υπάρχουν παλιές παραδοσιακές φορεσιές, κεντήματα και φυλαχτά. Εκεί είδα μιαν ενδυμασία της γιαγιάς μου με αναφορά το όνομά της, σε πολύ καλή κατάσταση. Αλλά αυτό που μου συνέβηκε στην πορεία ήταν εξαιρετικό, ασυνήθιστο και υπερφυσικό.

Ο υπεύθυνος του Μουσείου δε μπορούσε να μιλήσει αγγλικά. Δοκίμασα τότε να μιλήσω λίγο τα ελληνικά μου κι όταν βγήκαμε έξω στην αυλή ξαφνικά σταμάτησε, και ενώ υπήρχαν εκεί όλα τα είδη λουλουδιών, τριαντάφυλλα, γεράνια, γιασεμί, ο άντρας διάλεξε και έδωσε σε μένα ένα λουλούδι «Φούλι». Είναι ένα λουλούδι σαν μικρή γαρδένια που φυτρώνει πολύ στο Καστελλόριζο, και ήταν το αγαπημένο λουλούδι του πατέρα μου. Το έψαχνε χρόνια στην Αυστραλία και τελικά το βρήκε στην πόλη του Chelsea. Το φύτεψε και έκτοτε το πρόσεχε και το καμάρωνε αν και ο κήπος του στο σπίτι ήταν γεμάτος δεκάδες είδη λουλουδιών. Αυτό το συγκεκριμένο ήταν ο θησαυρός του. Θυμάμαι όταν επέστρεψα από Ευρώπη πίσω στην Αυστραλία, με πήρε αμέσως έξω στον κήπο να μου δείξει το «Φούλι» και μου πρόσφερε το πρώτο λουλουδάκι που είχε κάμει το φυτό εκείνη

την εποχή. Το βλέμμα του ήταν πολύ φωτεινό. Τα μάτια του έλαμπαν. Πραγματικά απολάμβανε αυτό το λουλούδι.

Είναι γι αυτό που όταν πέθαναν οι γονείς μου έκοψα λουλούδια από τον κήπο τους και στόλισα το φέρετρό τους και ασφαλώς στον πατέρα μου κομμάτια από το φούλι του.

Και να είμαι εδώ με ένα υπάλληλο του Μουσείου να μου προσφέρει από τα τόσα λουλούδια ένα φούλι ως δείγμα της ελληνικής νησιώτικης φιλοξενίας. Η αλήθεια είναι ότι όλες τις ώρες και μέρες που ήμουν στο Καστελλόριζο ένιωθα ότι η ψυχή και το πνεύμα μου συναντιόταν με τους γονείς μου. Είχα τις φωτογραφίες τους μαζί μου και τους μιλούσα πολλές φορές. Αμέσως διερωτήθηκα γιατί σε μένα το φούλι. Αλλά το ένιωσα σαν να ήμουν με τον πατέρα και τη μητέρα μου. Κοίταξα λοιπόν τον υπάλληλο και τον ρώτησα: «Φούλι;» Με κοίταξε στα μάτια και μου είπε: «Ξέρεις; Και είπα «ναι» και άρχισα να κλαίω και τα δάκρυστά μου να τρέχουν σ' όλη την απόσταση από το ύψωμα που είναι το μουσείο μέχρι κάτω στο λιμανάκι, αλλά ήταν δάκρυα ευτυχίας. Είχα το σημάδι και το ήξερα, εξ άλλου το ένιωθα ότι εκείνες τις ώρες ο πατέρας και η μητέρα μου ήταν μαζί μου.

Το ταξίδι μου στο Καστελλόριζο ήταν ένα προσκύνημα. Το απόλαυσα και έφυγα κουβαλώντας στην ψυχή μου θαυμάσιες εμπειρίες. Συνεχίζω να δίνω στα παιδιά μου το «σπίριτ» που χαρακτηρίζει τους Καστελλοριζιανούς και έτσι συνεχίζουμε την ιστορία και την παράδοσή μας».

Ακόμα μια μαρτυρία από τον Γιώργο Αλεξάντρου στο βιβλίο του «Mortal Divide» (Η θανάσιμη γραμμή) που αποτελεί τη βιογραφία του, το λέει πολύ απλά: «Μετά από τον Πόλεμο που το νησί έγινε ένα «νησί φάντασμα», οι ιστορίες και οι μύθοι που άκουσα από τους γονείς μου, που τα ήξεραν από τους γονείς τους, για χρόνια νόμιζα ότι τα έβγαζαν από τη φαντασία τους». Το παλιό Καστελλόριζο πήρε σιγά-σιγά μυθικές διαστάσεις. Όμως πάντα θα υπάρχει μέσα τους και στις νέες γενεές πια «The call of the homeland» (Το κάλεσμα της πατρώας γης). »

Η ιστορία του Τσίκου και Γλυκερίας Δημητρίου

Ιστορίες ανθρώπων που έζησαν στο Καστελλόριζο τα χρόνια της Μικρασιατικής καταστροφής, ίσως αφήσουν πολλούς από μας άφωνους. Τέτοια ήταν και η ιστορία του Τσίκου Δημητρίου, και την παραθέτω, γιατί νομίζω έτσι φτιάχνεται η Ιστορία ενός έθνους, από τις ιστορίες του κάθε ανθρώπου.

Ο πατέρας του μικρού Τσίκου ζούσε στο χωριό Καλαμάκι της Μικράς Ασίας με τη σύζυγό του. Το 1905 έφερε στον κόσμο το πρώτο τους παιδί τον Τσίκο. Οι συνθήκες ήταν δύσκολες στη χώρα αυτή, αλλά εκεί μπόρεσαν να έχουν τις δουλειές τους σαν εμπορευόμενοι. Το 1910 η μητέρα γέννησε δίδυμα, αλλά για κακή της τύχη προσεβλήθη με τύφο αμέσως μετά τον τοκετό και πέθανε. Τα νεογέννητα έχασαν τη μητέρα τους που θα τα έθρεφε και έτσι σε λίγες μέρες πέθαναν κι αυτά από ασитία και τις κακές συνθήκες. Ο πατέρας ήταν σε απόγνωση. Έχασε τη σύζυγό του και τα δυο του παιδιά. Του έμεινε μόνο ο πεντάχρονος Τσίκος. Αφού πατέρας και γιος γλίτωσαν από την επιδημία του τύφου, έπρεπε ο πατέρας να προστατέψει το μικρό γιο του. Πήρε την απόφαση να στείλει το παιδί στο Καστελλόριζο. Το φυγάδευσε σε μια ψαρόβαρκα κάτω από τα δίχτυα, αφού ήρθε σε συνεννόηση με τον βαρκάρη, για να μην τον ανακαλύψουν οι τουρκικές αρχές, αλλά και οι ιταλικές αφού το νησί ήταν κάτω από ιταλική κατοχή. Το παιδί θα έμενε σε μια θεία του. Ακολούθησε ο πατέρας. Στο Καστελλόριζο προσπάθησε ο πατέρας να δραστηριοποιηθεί πάλι. Οι συνθήκες για το μικρό παιδί ήταν δύσκολες με την απουσία της μητέρας του. Ο δεύτερος γάμος του πατέρα για να δημιουργήσει μια νέα οικογένεια δεν λειτούργησε όπως τα φανταζόταν ο πατέρας. Η νέα γυναίκα του δεν ήθελε στα πόδια της το μικρό ορφανό και ήταν αφοσιωμένη μόνο στα δικά της παιδιά. Ο πατέρας έλειπε μεγάλα χρονικά διαστήματα λόγω του εμπορίου που έκαμνε στα παράλια της Μικράς Ασίας. Το μικρό ορφανό δεν είχε κανένα να πει τον πόνο του και η θεία του δεν έπαιρνε θέση στην κακομεταχείριση του παιδιού. Συνήθισε όμως να υπακούει

και να κάνει τις σκληρές δουλειές που τον έβαζε να κάνει η θετή του μητέρα. Σε κανονικό κρεβάτι δεν κοιμήθηκε ποτέ, συνήθως κοιμόταν στο πάτωμα και πολλές φορές νηστικός. Κακουχίες, στέρηση ήταν τα χαρακτηριστικά της παιδικής του ηλικίας. Αυτά δεν τον ενοχλούσαν και τόσο. Αυτά όμως που πραγματικά έλειψαν στο μικρό Τσίκο ήταν η αγκαλιά και η αγάπη. Θυμόταν αμυδρά τη μανούλα του και προσευχόταν να ξανάρθει να τον φιλήσει όπως τη θυμόταν στα πρώτα χρόνια της ζωής του.

Ο πατέρας μη μπορώντας να βελτιώσει την κατάσταση λόγω και της απουσίας του από το σπίτι για μεγάλα χρονικά διαστήματα, αποφάσισε να στείλει το νεαρό πια Τσίκο στην Αυστραλία. Ήταν 15 χρονών αλλά ο πατέρας του δήλωσε ότι ήταν 17 χρονών μιας και δεν υπήρχαν αρχεία στο Καστελλόριζο. Έτσι ο δεκαπεντάχρονος Τσίκος έφτασε στην Αδελαΐδα το 1920 με πρόσκληση ενός συγγενή του πατέρα του.

Αμέσως μπήκε στη βιοπάλη, δουλεύοντας σαν βοηθός καφεενείου, αργότερα σε εστιατόριο. Όπως χαρακτηριστικά έλεγε αργότερα στα παιδιά του, για 6 χρόνια δεν κοιμήθηκε σε κρεβάτι. Στα μαγαζιά που δούλευε σαν βοηθός, του παραχωρούσαν χώρο σε πλυσταριά ή πατάρια για να κοιμάται. Δούλεψε πολύ σκληρά και σε συνθήκες που πολλές φορές ήταν απάνθρωπες. Έπρεπε όμως να επιβιώσει. Δεν τα έβαζε κάτω και προσπαθούσε να βελτιώσει την κατάστασή του. Τα βράδια όπως έλεγε ήταν τα πιο δύσκολα. Στα πλυσταριά που κοιμόταν, τον έπαιρνε το παράπονο για τα όσα πέρασε και συνέχιζε να περνά. Μοναξιά και απόγνωση. Τον έπαιρνε το κλάμα και το πρωί τον έβρισκε με ένα δάκρυ ακόμα στα μάτια. Η ζωή του συνεχίστηκε έτσι για αρκετά χρόνια ώσπου πήρε την απόφαση να αλλάξει πόλη. Πήγε στη Μελβούρνη. Εκεί αφού πήρε δάνειο έφτιαξε το δικό του κατάστημα έτοιμου φαγητού Fish and chips και αργότερα τη δική του ταβέρνα.

Ο Τσίκος σιγά -σιγά τα κατάφερε να ορθοποδήσει και να κάμει τη δική του οικογένεια που τόσο πολύ του έλειψε. Παντρεύτηκε γυναίκα από το Καστελλόριζο, τη Γλυκερία, που είχε μεγαλώσει

σε καθολικό μοναστήρι όταν έχασε τη μητέρα της σε μικρή ηλικία. Στο μοναστήρι της είχαν αλλάξει και το όνομά της σε Μαίρη. Όπως έλεγε στο σύζυγό της και αργότερα στα παιδιά της, η ζωή στο μοναστήρι ήταν πολύ σκληρή και συχνά τα ορφανά δέχονταν κακοποίηση με μαστίγιο. Τα σημάδια ήταν έντονα στο σώμα μετά από τόσα χρόνια, αλλά περισσότερο τα ψυχικά τραύματα δεν επουλώθηκαν ποτέ. Έβλεπε μοναστήρια και νόμιζε ότι αν έμπαινε μέσα θα ξανάβλεπε τους δήμιους της παιδικής της ηλικίας.

Μεγαλώνοντας η Γλυκερία (Μαίρη), βγήκε από το Καθολικό μοναστήρι, άρχισε να εργάζεται και ο Τσίκος τη γνώρισε στη Μελβούρνη και παντρεύτηκαν. Δυο άνθρωποι με οδυνηρές ιστορίες στη ζωή τους, που μεγάλωσαν χωρίς τη μητρική αγάπη και αγκαλιά, αποφασισμένοι όμως να φτιάξουν τη δική τους οικογενειακή φωλιά, δίνοντάς στα παιδιά τους ό,τι στερήθηκαν οι ίδιοι. Και οι δυο γονείς, όπως δηλώνουν σήμερα τα παιδιά τους Μιχάλης και Μαρία, ήταν άνθρωποι δοτικοί, γενναιοδωροι, με ήθος, αρχές και πάνω από όλα τους χαρακτήριζε η εντιμότητα. Ποτέ δεν ξέχασαν τι πέρασαν και προσπαθούσαν πάντοτε να βοηθούν οποιοδήποτε είχε ανάγκη. Η φιλοξενία και η αγάπη για τους νεοφερμένους μετανάστες ήταν για αυτούς σκοπός της ζωής τους. Πάντα είχαν σαν πυξίδα της ζωής τους την προσφορά και την αγάπη.

Ο πατέρας, όπως δηλώνει ο Μιχάλης, ήταν ένας ευαίσθητος άνθρωπος, αγαπούσε πολύ τα λουλούδια και ιδιαίτερα το Καστελλοριζιανό φούλι. Έψαχνε για χρόνια το συγκεκριμένο φυτό κι όταν το βρήκε τελικά έκανε σαν μικρό παιδί. Πάντα μας υποδεχόταν στο σπίτι με χαμόγελο και ένα φούλι από τον κήπο του. Είχε πολύ χιούμορ, φιλοσοφούσε για την ζωή και κοροϊδευε το θάνατο. Ήταν ένας δικός του τρόπος για να διασκεδάζει ίσως τον πόνο που ένιωθε όταν ήταν μικρός. Όταν κάποτε τον ρωτούσε ο γιος του πως έμαθε τα αγγλικά, του έλεγε χαρακτηριστικά: «Φούσκωνα με νερό τις εφημερίδες και τις έτρωγα και έτσι έμαθα ό,τι έμαθα».

Το ωραίο και εύθυμο που διηγόταν στα παιδιά του ήταν το εξής: «Ο παππούς της μητέρας σας, πουλούσε γλυκά στο Καστελλόριζο και έτσι τον γνώριζα όταν ήμουν μικρό παιδί. Πηγαίναμε τα παιδιά κρυφά να πάρουμε κανένα κουφέτο και μας έβαζε μπροστά με τη μαγκούρα του φωνάζοντας. Και να πως τα φέρνει ο Θεός, να πάρω για γυναίκα μου την εγγονή του ζαχαροπλάστη από το Καστελλόριζο».

Πώς να μην θαυμάζει κανείς τη δύναμη της ψυχής του μετά από τόσα και τόσα που βίωσε στην παιδική του ηλικία; Αλλά και της Γλυκερίας της συζύγου του Τσίκου. Απεβίωσαν ο μεν Τσίκος σε ηλικία 96 χρόνων, η δε Γλυκερία στην ηλικία των 81 χρόνων. Τα παιδιά και εγγόνια τους νιώθουν περήφανοι για την καταγωγή τους και συχνά επισκέπτονται το Καστελλόριζο. Η αλυσίδα της ζωής και της θύμησης τους έχει σε εγρήγορση για να ζουν, να χαίρονται και να θυμούνται.

Χρυσάνθη Λουκά

Η ιστορία της Χρυσάνθης Λούκα (1911 – 1990) έχει επίσης μεγάλο ενδιαφέρον. Ο πατέρας της εμπορευόταν στη Μεσόγειο Θάλασσα με χώρες όπως Αίγυπτο, Τουρκία, Κύπρο κ.ά., κυρίως τους θερινούς μήνες, αλλά πάντα επέστρεφε το χειμώνα. Η Χρυσάνθη ήταν 23 χρονών όταν παντρεύτηκε τον Γεώργιο Λούκα και γέννησε τρεις γιους στο Καστελλόριζο όπου έμενε. Ο άντρας της είχε επισκεφθεί την Αυστραλία το 1917 όταν ήταν ελεύθερος ακόμα και μετανάστευσε τελικά το 1939. Τα σχέδιά του να πάρει και την οικογένειά του στην Αυστραλία διακόπηκαν με την έναρξη του Πολέμου το 1939.

Έτσι η Χρυσάνθη με τους γιους της και τους γονείς της στάληκαν στην Κύπρο για τρεις μήνες από τις Βρετανικές αρχές, όπου έμεναν σε στρατιωτικές παράγκες. Ωστόσο ο αδελφός της ένας πετυχημένος επιχειρηματίας υφασμάτων στην Αιθιοπία, διευθέτησε να μεταφερθούν από Κύπρο μέσω Αιγύπτου στην

Αιθιοπία. Επικοινωνία δεν υπήρχε με την Αυστραλία και δεν ήταν ενήμερη ότι ο άντρας της είχε καταταγεί στον Αυστραλιανό στρατό και υπηρετούσε σε μέτωπα του εξωτερικού. Εκείνη την εποχή υπήρχε μεγάλος αριθμός Ελλήνων στην Αιθιοπία. Η ζωή ήταν καλή και η οικογένεια κράτησε το δικό της Καστελλοριζιανό τρόπο ζωής. Τα παιδιά πήγαν σχολείο και μάθαιναν αγγλικά, ελληνικά και την τοπική διάλεκτο.

Τελικά ο σύζυγός της την βρήκε περίπου το 1948 και έτσι η Χρυσάνθη με τα τρία παιδιά της ταξίδεψαν για το Περθ και στη συνέχεια αεροπορικά στη Μελβούρνη, για να γίνουν ξανά οικογένεια. Η ζωή της ήταν δύσκολη στην αρχή γιατί δεν γνώριζε τη γλώσσα και δούλευε κάτω από αντίξοες συνθήκες, αλλά δεν παραπονιόταν. Δώδεκα χρόνια αργότερα έχασε το σύζυγό της, αλλά η ίδια προσπάθησε να κρατήσει την οικογένεια ενωμένη και απολάμβανε βλέποντας τα παιδιά της να μεγαλώνουν, να μορφώνονται, να παντρεύονται και να της χαρίζουν εγγόνια.

Εμμανουήλ Φερμάνης

Η ιστορία του Εμμανουήλ Φερμάνη έχει επίσης τη δική της Οδύσσεια. Ο Εμμανουήλ γεννήθηκε το 1883. Η χήρα μητέρα του, Σαπφώ, τον πήρε μαζί με τα άλλα τρία αδέρφια του απέναντι στη Μ. Ασία σ' ένα χωριό, στη Μάκρη για αναζήτηση καλύτερης ζωής.

Ο Εμμανουήλ από την ηλικία των δέκα χρονών ταξίδευε μακριά και βαθιά μέσα στην Τουρκία και εμπορευόταν πράγματα για να βοηθήσει την οικογένειά του λόγω μεγάλης ανέχειας. Ο αδελφός του είχε πάει κι αυτός μικρός στην Κάλυμνο και ήταν δύτης σφουγγαριών. Τελικά τα δυο αδέρφια πήγαν κατόπιν πρόσκλησης του θείου τους στο Περθ το 1905, και στη συνέχεια ο μεγαλύτερος αδελφός τους Σπύρος πήγε το 1908. Ο Εμμανουήλ επέστρεψε στο Καστελλόριζο το 1912, αλλά η μητέρα του και η αδελφή του με άλλους συγγενείς βρίσκονταν ακόμη στη Μάκρη

της Μ. Ασίας. Πηγαίνοντας εκεί, ο Εμμανουήλ συνελήφθηκε και φυλακίστηκε από τους Τούρκους, χάνοντας έτσι την ευκαιρία να ξανασυνδεθεί με την οικογένειά του. Τελικά δραπέτευσε και παίρνοντας την οικογένειά του πήγαν όλοι στο Καστελλόριζο. Πριν την έναρξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου ο Εμμανουήλ με την υπόλοιπη οικογένεια έφυγαν για το Περθ όπου και ενώθηκαν με την υπόλοιπη οικογένεια.

Άλικ Γιάκομος (Alick Jackomos)

Μια φωτεινή σελίδα ανθρωπιάς βρίσκουμε στην ιστορία του Alick Jackomos. Ο Άλικ γεννήθηκε στη Μελβούρνη το 1924, ήταν παιδί μεταναστών από το Καστελλόριζο οι οποίοι είχαν μεταναστεύσει από τις αρχές του εικοστού αιώνα.

Δύσκολα χρόνια για τους γονείς αλλά και για το νεαρό Άλικ που η οικονομική ύφεση του 1930 δυσκόλεψε πάρα πολύ την οικονομική κατάσταση της οικογένειας. Ζώντας την ξеноφοβία και το ρατσισμό αλλά επίσης την κακή κατάσταση των ιθαγενών της περιοχής του, έκαμε σκοπό της ζωής του να πολεμήσει αυτή τη μάστιγα των φυλετικών διακρίσεων που έκαναν δύσκολη την ζωή των ανθρώπων.

Σαν αυστραλός υπήκοος υπηρέτησε στα πεδία των μαχών του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Αφού τελείωσε ο πόλεμος και αποστρατεύτηκε, έβαλε στόχο ζωής να βελτιώσει τις οικονομικές και πολιτικές συνθήκες των ιθαγενών. Έγινε φίλος με τις κοινότητες των ιθαγενών, παντρεύτηκε ιθαγενή γυναίκα το 1951, τη Μερλ Μόργκαν και απέκτησαν τρία παιδιά. Έτσι ξεκίνησαν από κοινού ενέργειες και ενημερώσεις για τα δικαιώματα των ιθαγενών. Να υπερασπίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματά τους, γιατί από την αρχή της καθόδου των λευκών είχε αρχίσει η εκτόπισή τους, η καταπάτηση της γης τους αλλά και η εξόντωσή τους. Οι ιθαγενείς θεωρούνταν κατώτεροι και υπηρετούσαν τους λευκούς με αντάλλαγμα οινοπνευματώδη ποτά και

μικροπράγματα. Έτσι οι περισσότερες φυλές των ιθαγενών εξολοθρεύονταν, εκφυλιζόνταν και χάνονταν.

Ο Αλικ για τριάντα περίπου χρόνια εργάστηκε μαζί με τη σύζυγό του για τα θέματα των ιθαγενών, ζούσαν ανάμεσά τους και βοηθούσαν και εξύψωναν το ηθικό τους για διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους.

Η πολιτεία της Βικτώριας τον επέλεξε για σύμβουλο για τα θέματα των ιθαγενών και έτσι το έργο του άρχισε σιγά-σιγά να φέρει καρπούς. Τιμήθηκε για την προσφορά του στις κοινότητες των ιθαγενών και το βιβλίο του με τίτλο «A man of all Tribes» (Ο άνθρωπος από όλες τις φυλές) διδάσκεται στα πανεπιστήμια. Η ιστορία της ζωής του Αλικ ξεδιπλώνεται μέσα από αυτό το βιβλίο. Υπήρξε ένας πραγματικά μοναδικός άνθρωπος, μη ιθαγενής που υπερασπίστηκε τόσο σθεναρά τα δικαιώματα των ιθαγενών. Ένα παιδί μεταναστών από το Καστελλόριζο. Πέθανε το 1999 αφήνοντας το έργο του να το συνεχίζουν τα παιδιά του μέσα από το ίδρυμα «Alick Jackomos». Το χάραμα της ελπίδας άργησε αλλά ήρθε τελικά.

Πολλοί Καστελλορίζιοι ειδικά από την Αυστραλία επισκέπτονται το νησί και νιώθουν ότι ανήκουν εκεί. Η ιστορία του νησιού, οι μύθοι και θρύλοι, το πνεύμα, τα ήθη και έθιμα όλα συνδέονται, μαθαίνονται, συζητιούνται και μεταδίδονται από γενιά σε γενιά. Πολλοί από τις νεώτερες γενεές επιστρέφουν και ψάχνουν να βρουν σημάδια, σπίτια, αυλές, τοίχους όπου έζησαν οι πρόγονοί τους.

Συνάντηση με τον Δικαστή Αιμίλιο Κύρου

Η συνάντηση μ' αυτόν τον καταξιωμένο έλληνα μετανάστη άφησε ανεξίτηλες εντυπώσεις στη μνήμη μου. Προτού ακόμη ταξιδεύσω στην Μελβούρνη, είχα διαβάσει για την ζωή του Αιμίλιου Κύρου στο αυτοβιογραφικό του έργο *CALL ME EMILIOS*.

Ο Αιμίλιος Κύρου περιγράφει με απλότητα την ιστορία της οικογένειάς του από το χωριό Σφικιά του Νομού Ημαθίας και τις συνθήκες που ανάγκασαν τους γονείς του να μεταναστεύουν με τα δυο τους παιδιά, Αιμίλιο οκτώ χρόνων και Θεόδωρο τεσσάρων χρόνων. Το βιβλίο παρουσιάζει τις πολλές δυσκολίες που αντιμετώπισε η οικογένειά του και πως μπόρεσε ο ίδιος

να επιβιώσει, να ορθοποδήσει, και τελικά να προοδεύσει μέσα στην Αυστραλιανή κοινωνία, διατηρώντας παράλληλα την ελληνική πολιτιστική κληρονομιά του. Το βιβλίο επίσης εξετάζει τον τεράστιο αντίκτυπο που είχε στη ζωή του νεαρού Αιμίλιου η Αυστραλία, μια χώρα που ο ίδιος θεωρεί «από τις λίγες πραγματικά αξιοκρατικές στον κόσμο», εκφράζοντας τη βαθιά του ευγνωμοσύνη για τις ευκαιρίες που του προσέφερε.

Μαθαίνοντας για την ζωή του Αιμίλιου Κύρου, αρχικά μέσα από τον γραπτό του λόγο, ένιωσα την επιθυμία να τον γνωρίσω από κοντά. Γιατί πιστεύω το βιβλίο του μιλά για όλους τους μετανάστες της γενιάς του. Έζησε τον ρατσισμό, τον χλευασμό τις διακρίσεις αλλά ενίστε και τη βία, στα παιδικά του χρόνια. Τον έκαναν να ντρέπεται για την Ελληνική κληρονομιά του, να ντρέπεται για τους γονείς του, αλλά ακόμη να υιοθετεί το Αγγλόφωνο όνομα, John για να ακούεται σαν Αγγλο-αυστραλός. Να διαβάξει πολύ, αλλά να μη το δείχνει στο σχολείο που φοιτούσε για να μη φαίνεται διαφορετικός από τα άλλα παιδιά.

Το βιβλίο του Αιμίλιου Κύρου δεν εξιστορεί μόνο το φυσικό και γεωγραφικό ταξίδι του ως μετανάστη και τις συνθήκες που επικρατούσαν τότε στους χώρους υποδοχής μεταναστών, αλλά πιο πολύ νομίζω εξιστορεί το συναισθηματικό του ταξίδι και το πώς ξεπέρασε το ρατσισμό και επανέκτησε την ταυτότητά του και την αξιοπρέπειά του. Να χρησιμοποιεί πια το όνομά του «Αιμίλιος», και να κάνει το δικό του προσωπικό αγώνα μέσα από το διάβασμα, να χώνεται στις βιβλιοθήκες για να μελετά, να προοδεύει στις σπουδές του και τελικά να ανταμείβεται.

Τελειώνοντας το γυμνάσιο με άριστους βαθμούς, συνέχισε με άριστα αποτελέσματα τις σπουδές στη Νομική Σχολή του Πανεπιστήμιου της Μελβούρνης. Οι αδικίες που γνώρισε σαν παιδί αλλά βιώνοντας και τις πραγματικά δύσκολες συνθήκες των γονιών του, έγιναν γι' αυτόν το κύριο κίνητρο των σπουδών του.

Στο βιβλίο του αναφέρει τις παραινήσεις του πατέρα του: «Αν δεν θέλεις να γίνεις σαν εμένα, βουτηγμένος μέσα στα γράσα και τις σκόνες των εργοστασίων, διάβαζε και μάθε γράμματα.» Αυτά

νομίζω είναι που καθόρισαν και την πορεία του Αιμίλιου.

Έτσι άρχισε να συνειδητοποιεί πόσον έπρεπε να διαβάξει, να ερευνά αλλά και να βοηθά την οικογένειά του με το να εργάζεται στον ελεύθερό του χρόνο, να χτίζει πραγματικές φιλίες. Μ' αυτόν τον τρόπο «έκτισε» τον εαυτό του, ανέπτυξε και σφυρηλάτησε τις σχέσεις με τους γονείς και στενούς συγγενείς, και αυτό τον βοήθησε να αποκτήσει περισσότερη εμπιστοσύνη στον εαυτό του.

Ο «πόλεμος» με τον εαυτό του αλλά και με το περιβάλλον του τέλειωσε χωρίς να ντρέπεται να πάει στην υπεραγορά με τη μητέρα του ή να μιλήσει Ελληνικά. Η σκέψη ότι μπορούσε να συναντήσει έναν από τους συμμαθητές του και να αναγνωριστεί η εθνικότητά του τον βασάνιζε. Αναφέρει στο βιβλίο του: «Εάν κάποιος από το σχολείο με άκουγε να μιλώ στη μητέρα μου Ελληνικά, τον απέφευγα στο μέλλον. Η σκέψη ότι αυτός ήξερε ότι ήμουν μετανάστης με έκανε να αισθάνομαι ευάλωτος απέναντί του. Τα απογεύματα της Παρασκευής στο Εμπορικό Κέντρο του Dallas ή στην υπεραγορά Coles ήταν τα χειρότερα για μένα. Η ντροπή ήταν απλά αντίδραση στην επιθυμία να αποφύγω τα ίδια βάσανα που είχα υποστεί λόγω της Ελληνικής καταγωγής μου. Βασικά ήθελα να ταιριάξω αντί να με βλέπουν ως ξένο. Ήταν μια δύσκολη και συγχυσμένη περίοδος της ζωής μου. Στους γονείς μου δεν έλεγα πώς αισθανόμουν και αυτοί δεν γνώριζαν την εσωτερική πάλη που έκανα. Εξ άλλου τι μπορούσα να τους πω; Χαίρομαι που τελικά δεν τους εκμυστηρεύτηκα αυτές τις σκέψεις μου γιατί θα τους προκαλούσα περισσότερο πόνο».

Αυτή είναι η κατάθεση ψυχής του δικαστή Αιμίλιου Κύρου. Ένα φωτισμένο μυαλό, ένας υπέροχος Έλληνας και αυτός και ο αδελφός του αλλά και οι βιοπαλαιστές γονείς τους. Οι γονείς δεν τα κατάφεραν να επαναπατριστούν όπως ήταν αρχικά τα σχέδιά τους και να ζήσουν όπως ονειρεύονταν πίσω στην πατρίδα. Θυσιάζοντας τις προσωπικές τους επιθυμίες, προτίμησαν να δώσουν στα παιδιά τους τα αγαθά της μόρφωσης, της κοινωνικής και οικονομικής ευημερίας. Η αναγνώριση της θυσίας των γονιών

του ήρθε με τα χρόνια αφού οι κόποι και τα όνειρά τους να δουν τα παιδιά τους σε καλύτερες συνθήκες δικαιώθηκαν. Τα λιτά αλλά υπέροχα λόγια του δικαστή Αιμίλιου Κύρου στην ομιλία του είναι ακριβώς αυτά που θα ήθελε να ακούσει κάθε γονιός: «Θέλω να αναγνωρίσω δημόσια ότι η έμπνευση για όλα όσα έχω κατορθώσει δεν προέρχεται από κανένα μεγάλο πρόσωπο της πολιτικής, της λογοτεχνίας ή της νομομάθειας, αλλά από τους γονείς μου. Μου έχουν μάθει τις κυριότερες αξίες της σκληρής δουλειάς, της ταπεινοφροσύνης, της πίστης, της αξιοπρέπειας και του σεβασμού. Δυστυχώς, δεν έχουν καταλάβει πολλά από αυτά που σας έχω πει γι' αυτούς, και έτσι θέλω να τους ευχαριστήσω στα Ελληνικά: ΜΑΝΑ ΚΑΙ ΜΠΑΜΠΑ, ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΓΙΑ ΟΛΑ ΠΟΥ ΚΑΝΑΤΕ ΓΙΑ ΜΕΝΑ»

Από τις έρευνές του στα Εθνικά Αρχεία της Αυστραλίας βρήκε τις εκθέσεις των κυβερνητικών ιθυνόντων που κατέγραψαν τα σχόλιά τους για την οικογένεια Κύρου όταν έκαναν αίτηση για μετανάστευση στην Αυστραλία! Μεταξύ άλλων αναφέρει: «Ελέγχθηκε οικογενειακή ομάδα τεσσάρων ατόμων. ...Τα δυο αγόρια φαίνονται φυσιολογικοί νεαροί και αισθάνομαι ότι η Αυστραλία θα επωφεληθεί από τα παιδιά περισσότερο παρά από τους γονείς». Ο Αιμίλιος Κύρου σήμερα νιώθει ότι όλα αυτά ανήκουν στο παρελθόν. Έδωσε πολλές μάχες και βγήκε νικητής σαν άνθρωπος πάνω από όλα. Συναντώντας ενίοτε τους «βασανιστές» του από τα μαθητικά του χρόνια, τους χαιρετά και μιλούν σαν να μη συνέβηκε ποτέ κάτι μεταξύ τους. Η συγχώρηση είναι η δική του υπέρβαση. Αναλύοντας πια όλα εκείνα που του συνέβαιναν στα παιδικά και εφηβικά του χρόνια είναι και η δύναμη που αντλεί σήμερα για να προχωρεί σαν άνθρωπος και σαν δικαστής στο Ανώτατο Δικαστήριο της Βικτώριας.

Εκεί, σε ένα καφέ απέναντι από το Ανώτατο Δικαστήριο της Βικτώριας, ο σύντροφός μου και εγώ, είχαμε την τιμή να συναντήσουμε τον Αιμίλιο Κύρου, έναν άνθρωπο που από την παιδική του ηλικία ήθελε να γνωρίζει τα δικαιώματά του και

αγωνίστηκε πολύ γι αυτά. Η χαρά μου ήταν πολύ μεγάλη όταν μου χάρισε τρία από τα βιβλία του στην ελληνική έκδοση για να τα χαρίσω σε φίλους και στην οικογένειά μου. Χαρισματικός, απλός και πολύ φιλικός. Χαίρεται να μιλά και να ακούει τον συνομιλητή του. Τα προβλήματα στον Ελλαδικό χώρο ήταν τα θέματα που μας απασχόλησαν κυρίως.

Η ξενάγηση μετά τον καφέ, στα κτίρια του Ανώτατου Δικαστηρίου μας εντυπωσίασε. Η αρχιτεκτονική του κτιρίου με αρχαιοελληνικές επιρροές, κτίστηκε το 1884 και είναι ένα εξαιρετικό κτίριο. Διαθέτει έναν υπέροχο τρούλο που φωτίζει το κεντρικό μέρος του κτιρίου. Οι βιβλιοθήκες, τα γραφεία των Δικαστών και βοηθών τους, τα κελιά, οι αίθουσες των Δικαστηρίων και οι θέσεις όλων όσων λαμβάνουν μέρος σε δίκες είναι όλα πολύ εντυπωσιακά. Η βιβλιοθήκη του κτιρίου με τον θόλο από πάνω για να διεισδύει το φως, είναι η πιο ξεχωριστή αίθουσα. Θεωρείται το στολίδι ολόκληρου του οικοδομήματος. το θαυμάσιο αυτό κτίριο δίκαια ανήκει στην πολιτιστική κληρονομιά της Βικτώριας.

Αποχαιρετώντας τον Δικαστή Αιμίλιο Κύρου ένιωσα περηφάνια, αυτό το υπέροχο συναίσθημα που όταν ένας Έλληνας αθλητής ανεβαίνει νικητής στο βάθρο των διακρίσεων, νιώθεις ότι σου ανήκει και σένα η νίκη. Το αίσθημα της Εθνικής περηφάνιας. Νιώθω ευλογημένη πραγματικά που συνάντησα αυτόν τον υπέροχο Άνθρωπο. Το διάλειμμά του εξ άλλου τελείωσε και έπρεπε να επιστρέψει στα καθήκοντά του.

Επίσκεψη στο Dandenong

Το Dandenong είναι ένα προάστιο της Μελβούρνης το οποίο από το καιρό της μαζικής μετανάστευσης δέχτηκε πάρα πολλούς μετανάστες. Πολλοί Ελλαδίτες και Κύπριοι κατέληγαν εκεί επειδή υπήρχαν πολλά εργοστάσια που ήθελαν εργατικά χέρια.

Κάθε μετανάστης, μόνος ή με την οικογένειά του, αρχικά ενοικίαζε δωμάτιο ή έμενε με συγγενείς μέχρι να βρεθεί μόνιμη κατοικία. Η ανάγκη εργασίας ήταν επιτακτική για να μπορούν να ανταποκρίνονται στις άμεσες ανάγκες τους για επιβίωση. Τα χρόνια εκείνα η Αυστραλία παρήγε όλα τα καταναλωτικά και κεφαλαιουχικά αγαθά, με τεράστιες επενδύσεις σε ορυχεία και εργοστάσια μεταλλευμάτων, κατασκευές αυτοκινήτων, μηχανημάτων, αεροπλάνων κ.α. Έτσι οι ευκαιρίες για απασχόληση στη Μελβούρνη ήταν κυρίως σε βιομηχανικές περιοχές, όπως ήταν τότε το Dandenong. Με τον καιρό, πολλοί από τους έλληνες μετανάστες κατάφεραν να γίνουν μικρο-επιχειρηματίες σε δικά τους εστιατόρια, milk bar, ή καφέ.

Η επίσκεψή μας στο Dandenong θα γινόταν σε φιλική μας οικογένεια που μετανάστευσαν εκεί στο τέλος της δεκαετίας του 1960. Άνδρας και γυναίκα κατάγονται από τα κρασοχώρια της Λεμεσού. Μαζί με τη κόρη τους και τα παιδιά της ήταν εκεί να μας καλωσορίσουν και να μάθουν νέα από την πατρίδα. Το τραπέζι στρωμένο μας περίμενε με κάθε λογής ορεκτικά, λιχουδιές και το κυρίως φαγητό, σούβλα που έχει γίνει το εθνικό φαγητό των Κυπρίων. Η χαρά, η ζεστασιά και κυρίως τα χαμόγελα,

με μια λέξη «φιλοξενία», σε συνδυασμό με το καλό κρασί, άνοιξαν οι καρδιές μας και μιλούσαμε για ένα σωρό πράγματα. Ιστορίες παλιές από τα χωριά της Κύπρου, οι συνθήκες που επικρατούσαν πριν μερικές δεκαετίες και ανάγκασαν πολλούς να μεταναστεύσουν, λίγο πολύ γνωστές ιστορίες, αλλά και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα. Κάθε μετανάστης έχει τη δική του ιστορία. Η κουβέντα συνεχιζόταν και αναφερθήκαμε στις δυσκολίες των παιδιών των μεταναστών που αναγκάζονται να αφομοιώνουν δυο διαφορετικές κουλτούρες, αυτή των γονιών τους αλλά επίσης και την Αυστραλιανή.

Οι κουβέντες δεν είχαν τελειωμό. Οι γονείς της πρώτης γενεάς τώρα είναι συνταξιούχοι. Πολύ θα επιθυμούσαν να επισκεφτούν το τόπο που γεννήθηκαν, αλλά λόγω ηλικίας δυσκολεύονται να ταξιδέψουν μόνοι τους και αυτό τους στεναχωρεί. Αναπολούν τις φορές που τα κατάφεραν να επισκεφθούν τα χωριά τους μαζί με τα παιδιά και τα εγγόνια τους. Με ένα δάκρυ ο πατέρας μας ομολογεί ότι δεν μπορεί πια να ταξιδέψει μόνος του. Ζωγραφίστηκε η λαχτάρα στο πρόσωπό του και ένα πικρό χαμόγελο έλεγε τα πάντα. Αυτό που μου έκανε τεράστια εντύπωση ήταν η γλυκύτητα στα λόγια τους, στο πρόσωπό τους, η καθαρή και ανοιχτή καρδιά και μια απλότητα που θα ήθελα να τη συναντώ κάθε μέρα αλλά να μπορέσω κι εγώ να φτάσω σ' αυτό το ύψος των ψυχικών χαρισμάτων.

Σ' αυτή την σύντομη επίσκεψη συνάντησα τη φιλοξενία, την αγάπη, την καθαρότητα της καρδιάς και της σκέψης. Είναι όλα αυτά που με εντυπωσίασαν και ευχαριστώ τους καλούς μου συμπατριώτες γιατί μου έδωσαν πάρα πολλά μαθήματα με μια μόνο επίσκεψη. Χαρισματικοί άνθρωποι που κουβαλούν μέσα τους τη σοφία της ζωής και πάνω από όλα ξέρουν τη λέξη «ΑΓΑΠΗ».

Καφές με Έλληνες της παροικίας στο Oakleigh

Κυριακή 20/12/2015. Αν και πρωί ακόμη, η μέρα αρχίζει να γίνεται ανυπόφορα ζεστή. Προγραμματίσαμε να συναντηθούμε με φίλους από την Ελληνική παροικία στο Oakleigh, ένα προάστιο της Μελβούρνης όπου κατοικούν πάρα πολλοί Έλληνες.

Φτάνοντας κοντά στην περιοχή παίρνεις αμέσως άρωμα ελληνικό από τον καφέ και τα φραπέ και φυσικά η ακοή σου χορταίνει με νότες του Καζαντζίδη, του Νταλάρα, της Χαρούλας Αλεξίου, και άλλων ερμηνευτών του ελληνικού ρεπερτορίου.

Πολλές από τις διαφημιστικές πινακίδες στα ελληνικά και με ελληνικά τοπωνύμια. Έλληνες, της τρίτης ηλικίας κυρίως, κάθονται και απολαμβάνουν τον καφέ τους με το κομπολόι στο χέρι και κουβέντα – κουβέντα γύρο από την κατάσταση στην Ελλάδα αλλά και τη διεθνή κατάσταση που έτσι κι αλλιώς όλα φαίνονται να επηρεάζουν τη δική μας γειτονιά. Το ποδόσφαιρο κατέχει βέβαια το ιδιαίτερο ενδιαφέρον των περισσότερων θαμώνων.

Η συνάντηση μας με την Ελένη Νίκα, το σύζυγό της Γιώργο, με τον Παναγιώτη Λυσιώτη και τη σύζυγό του Τασία, σε γνωστό ζαχαροπλαστείο της περιοχής μου έδωσε την ευκαιρία να αφουγκραστώ τον Ελληνισμό, να νιώσω τον παλμό και από τις κουβέντες να καταλάβω πως νιώθουν μεγαλωμένοι στην μακρινή Αυστραλία. Όλοι αυτοί οι φίλοι είναι άνθρωποι των γραμμάτων και των τεχνών.

Η Ελένη Νίκα υπήρξε ακαδημαϊκός και τώρα έχει δικό της

εκδοτικό οίκο. Ο σύζυγός της Γιώργος ασχολείται επαγγελματικά με την μεταξοτυπία. Ο Παναγιώτης Λυσιώτης υπήρξε καθηγητής Αγγλικών και μετά την αφυπηρέτηση του ασχολείται ερασιτεχνικά με τη φωτογραφία και με γραφικές τέχνες. Η σύζυγός του Τασία είναι δασκάλα θεάτρου. Αν και όλοι τους μεγαλωμένοι στη Μελβούρνη η ελληνική σκέψη και κουλτούρα είναι πολύ ζωντανή με ό,τι και αν ασχολούνται.

Ο Παναγιώτης και οι γονείς του μετανάστευσαν από την Κύπρο όταν ο ίδιος ήταν μικρό παιδί. Τα ελληνικά του αρκετά καλά, θυμάται έντονα το χωριό του, μας διηγείται ιστορίες και συμβάντα της παιδικής του ηλικίας. Του λείπει το χωριό του και ας είναι από μικρό παιδί στη Μελβούρνη. Οι παιδικές αναμνήσεις γίνονται έντονες με τα χρόνια και αποζητούν εκείνο το κάτι που λείπει, που δεν είναι τίποτα άλλο παρά οι συναισθηματικές ανάγκες του καθενός, για τον τόπο που γεννήθηκε και είδε το πρώτο φως του ήλιου. Οι πέτρες, τα μονοπάτια, οι δρόμοι, η γειτονιά, το πέτρινο σπίτι με την αυλή και το βασιλικό στο παράθυρο. Τις κουβέντες με τους γείτονες, το μοίρασμα των αγαθών της γης που καλλιεργούσαν, τις χαρές και τις λύπες που ήταν χαρές και λύπες ολονών. Η νοσταλγία είναι έντονη, η αγάπη και το ενδιαφέρον για την μικρή Κύπρο είναι ένας κρυφός καημός. Ο θαυμασμός μου για τον Παναγιώτη ανέβηκε στο ζενίθ όταν είχα επισκεφθεί στη βιβλιοθήκη της Μελβούρνης την έκθεση χειροποίητων βιβλίων και είδα εξαιρετικά δείγματα της δουλειάς του.

Η Ελένη κατάγεται από το Σικούριο, ένα χωριό κοντά στη Λάρισα που υπέφερε πολύ από την γερμανική κατοχή και τον εμφύλιο που ακολούθησε. Οι ιστορίες του πολέμου ήταν οι κύριες ιστορίες που δέσποζαν κατά τα πρώτα χρόνια της ζωής της και μάλιστα τραγικές αφού συνέβηκαν στο οικογενειακό της περιβάλλον. Θυμάται σαν πεντάχρονο παιδάκι, γυναίκες να μοιρολογούν και να διηγούνται τις δικές τους τραγικές ιστορίες του πολέμου. Ιστορίες που δέσποζαν στην ζωή των κατοίκων

που έζησαν την φρίκη του πολέμου. Καταστροφή και ερήμωση παντού. Τα σχολεία κλειστά αφού είχαν καταστραφεί κι αυτά και δεν υπήρχαν βιβλία ούτε δάσκαλοι για να διδάξουν. Έτσι η μικρή Ελένη μεγάλωνε με τις ιστορίες του πόνου, της απώλειας, της απόγνωσης και της φτώχειας που επικρατούσαν σ' όλο το χωριό. Αυτά ήταν τα πρώτα της γράμματα, τα γράμματα της γειτονιάς.

Οι άλλες ιστορίες ήταν από την πλευρά του πατέρα της που είχε λάβει μέρος στη Μικρασιατική εκστρατεία. Ήταν μόλις 20 χρονών όταν πληγώθηκε σοβαρά σε μια από τις μάχες και στάλθηκε πίσω στην πατρίδα. Από μια άποψη φάνηκε τυχερός γιατί δεν έζησε τη μεγάλη καταστροφή του 1922.

Γύρω στο 1950 αφού η χώρα άρχισε να κλείνει όπως-όπως τις πληγές της, άρχισαν να λειτουργούν τα σχολεία και έτσι η μικρή Ελένη πήγε στην πρώτη τάξη Δημοτικού. Τα δελτία συσσιτίου σταμάτησαν και ήταν λιγότερες οι στερήσεις, αλλά οι θύμισες των τελευταίων χρόνων δύσκολα επουλώνονταν.

Ζώντας στην Αυστραλία από το 1964, η Ελένη του σήμερα ταξιδεύει με την καρδιά και το μυαλό πίσω στα παιδικά της χρόνια. Ακολουθώντας τις μνήμες της πάει πίσω και ενώνεται νοερά με τη μητέρα πατρίδα, χωρίς να ξεχνά βέβαια τη χώρα που τη δέχτηκε και της έδωσε ευκαιρίες, χώρο για να χαράξει την πορεία της στον εκπαιδευτικό τομέα.

Αυτές και πολλές άλλες ιστορίες δέσποζαν στο μυαλό μου αποχαιρετώντας τα δυο ζευγάρια, με την ελπίδα ότι κάποτε θα συναντηθούμε πάλι. Πλημμύρισε η ψυχή μου με θαυμασμό. Πώς αυτοί οι συμπατριώτες μας μετά από τόσες περιπέτειες και κακουχίες βρήκαν το δρόμο τους, μέσα σε μια ξένη χώρα, επιδόθηκαν με ζήλο στις τέχνες και τα γράμματα και σήμερα να είναι πετυχημένοι επαγγελματίες, ο κάθε ένας στο δρόμο που διάλεξε.

Σαν Επίλογος

Ο φωτισμένος ιερέας του Oakleigh

Ένας περίπατος σε δημόσιο πάρκο στο κέντρο του Oakleigh, μου έδωσε την ευκαιρία να μάθω για τη ζωή και το έργο ενός φωτισμένου ιερέα, του π. Νικόλαου Μουτάφη. Η προτομή του π. Μουτάφη σε δημόσιο πάρκο είναι ένδειξη εκτίμησης από την πόλη όπου ο ίδιος έφτασε σαν μετανάστης το 1964 και για 37 χρόνια υπηρέτησε σαν ιερέας.

Ο Ιερός Ναός των Αγίων Αναργύρων, καθώς και το υπόλοιπο κτιριακό συγκρότημα της Ελληνικής Ορθόδοξης Κοινότητας Oakleigh και Περιχώρων, περιλαμβάνει διαμερίσματα για ηλικιωμένους, κοινοτικό κέντρο, ημερήσιο κολλέγιο και

παιδικό σταθμό. Οραματιστής και κατευθύνων νους για την πραγματοποίηση αυτών των έργων υπήρξε ο π. Νικόλαος Μουτάφης. Φλογερός πατριώτης, αφοσιωμένος στον άνθρωπο με πλήρη θεολογική κατάρτιση, που όλοι αγαπούσαν και σέβονταν γιατί πάντοτε ήταν εκεί όπου υπήρχε η ανάγκη, ο πόνος, και άλλες δυσκολίες της ζωής. Ηγέτης και ταυτόχρονα οραματιστής, με την ικανότητα να μεταδίδει και σε άλλους τον ενθουσιασμό του, αλλά με θέληση και ψυχική δύναμη να εργάζεται ακούραστα για το καλό που υπηρετούσε.

Τα αποκαλυπτήρια της προτομής του αείμνηστου π. Νικολάου Μουτάφη έγιναν στις 29 Ιουνίου 2005, τέσσερα χρόνια μετά το θάνατό του. Ήταν μια ιστορική στιγμή για τον Ελληνισμό της Μελβούρνης, και περισσότερο για την κοινότητα του Oakleigh. Η αναγνώριση του θρησκευτικού, εκπαιδευτικού, κοινωνικού και ανθρωπιστικού έργου του π. Μουτάφη παίρνει διαχρονικές και ομογενειακές διαστάσεις.

Προτού τελειώσουν οι μέρες της επίσκεψής μου στη Μελβούρνη, περνώντας από αυτό το δημόσιο πάρκο στην καρδιά του Oakleigh, έκαμα το δικό μου προσκύνημα στην προτομή αυτού του φωτισμένου ιερέα που άφησε πίσω του ένα αξιοθαύμαστο έργο, όντας ο ίδιος μετανάστης στους Αντίποδες.

Είμαι σίγουρη ότι ο αγρός που με τόση αφοσίωση και αγάπη καλλιέργησε ο καλός πατήρ θα δίνει καρπούς για πολλά χρόνια και πάντα θα εμπνέει τις νεότερες γενιές να συνεχίσουν το έργο του.

